

Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα και η προστασία των προσωπικών δεδομένων

Εργασία στις εφαρμογές του Δημοσίου
Δικαίου

8ο εξάμηνο/έτος 2008

Κοροβέση Σαβίνα 1340200400194

Τηλ.6938924667

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: *Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου*
Καθηγητής: *Αντρέας Δημητρόπουλος*
Επίκουρος καθηγητής: *Σπυρίδων Βλαχόπουλος*

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	1
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ: «ΤΟ ΘΕΜΑ»	3
2 Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ	4
2.1 Το ΑΡΘΡΟ 10 § 3 Σ	4
2.2 Το ΑΡΘΡΟ 20 Σ	7
2.3 Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ	9
2.4 Η ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ ΤΗΣ "ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΗΣ" ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΑ ΑΡΘΡΑ 9 & 1 ΕΔ. Β' ΚΑΙ 5 & 1 Σ	10
3 ΤΟ ΑΡΘΡΟ 16 ΤΟΥ Ν.1599/1986	11
3.1 ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ	11
3.2 Η ΑΠΟΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΟ ΕΝΝΟΜΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ	12
3.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ "ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΕΓΓΡΑΦΟΥ" ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ	12
3.4 ΆΜΕΣΗ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΗΣΕΩΝ ΓΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ	14
3.5 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ	14
3.6 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΝΑ ΑΡΝΗΘΕΙ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΒΑΣΕΙ ΥΠΟΥΡΓΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ - ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΟΛΟΓΙΑ	16
I. <i>Γραπτά δοκίμια εξέτασεων</i>	16
II. <i>Ατομικοί φάκελοι πολιτικών φρονημάτων</i>	17
4 ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΝΑ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ	18
4.1 ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΤΕ	18
4.2 ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	21
4.3 ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	22
5 Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΙΟΙΚΟΥΜΕΝΟΥ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΝΑ ΧΟΡΗΓΗΣΕΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ	22
6 ΑΡΘΡΟ 5 ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 2690/1999 (ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ) – ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ Α.16 ΤΟΥ Ν.1599/1986	23
7 ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΠΟΥ ΘΕΣΠΙΖΟΥΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΓΝΩΣΗΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ- ΙΔΙΩΣ Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	25
8 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΕΝΝΟΜΟΥ ΑΓΑΘΟΥ	26
9 Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ	26
10 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟΥ ΑΥΤΟΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ	27
11 Ο ΝΟΜΟΣ 2472/1997	28
11.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ	28
11.2 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟΙ ΟΡΙΣΜΟΙ	29
11.3 ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	30
12 ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ.3 ΚΩΔΑΔΙΑΔ ΚΑΙ Ν. 2472/1997. ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟΥ ΚΑΝΟΝΑ ΔΙΚΑΙΟΥ	33
13 Η ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΗΣ «ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ»: Η ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΕΝΟΣ ΕΚ ΤΩΝ ΔΥΟ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΩΝ, Η ΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΜΟΙΒΑΙΑΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ AD HOC ΣΤΑΘΜΙΣΗΣ	35
14 ΕΠΙΛΟΓΟΣ- ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	38
15 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ	39
16 SUMMARY	40

17	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	41
18	ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΛΗΜΜΑΤΑ	43
19	ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	44
20	ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	44

1 Εισαγωγή: «Το θέμα»

Το «δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων» ανήκει στα *δικαιώματα διαδικασίας* και βρίσκει το νομικό του έρεισμα σε πολλές διατάξεις του Συντάγματος, της εθνικής και ευρωπαϊκής κοινοτικής νομοθεσίας. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα χρήσιμο για τον ενδιαφερόμενο διοικούμενο δικαίωμα, το οποίο θεσμοθετείται ως βασική ένδειξη διαφάνειας της Διοικητικής Δράσης.

Το δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων συνίσταται στην αναγνώριση από την έννομη τάξη της καταρχήν δυνατότητας του κάθε πολίτη να πληροφορείται σχετικά με το περιεχόμενο των διοικητικών εγγράφων ενώ η κατοχύρωση του στο ελληνικό δίκαιο επιβάλλει αντίστοιχη υποχρέωση στη Διοίκηση να προστατεύει αποτελεσματικά το δικαίωμα αυτό.

Η «σιωπή» της Διοίκησης που πρυτάνευε στον διοικητικό χώρο πριν λίγες δεκαετίες, όταν η Διοίκηση κρατούσε μυστικά τα έγγραφα της χάριν της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος και της διαφύλαξης της κρατικής ασφάλειας έχει πλέον αντικατασταθεί από το μελετώμενο δικαίωμα. Η διαφάνεια, η συμμετοχή του πολίτη στη Διοικητική δράση και η δημιουργία αμοιβαίας εμπιστοσύνης μεταξύ κρατικού οργάνου και πολίτη αποτέλεσαν τις κατευθυντήριες αρχές για τη νομοθετική θέσπιση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων.

Οι νομικές βάσεις του δικαιώματος είναι τα άρθρα 10 παρ.3 Σ και 20 παρ.1-2 Σ και το άρθρο 16 του Ν.1599/1986 που θεσπίσθηκε κατ' εφαρμογή της συνταγματικής επιταγής. Δε θα πρέπει να λησμονήσουμε να αναφέρουμε και το άρθρο 5 του Κωδ.Διοικ.Διαδ. (Ν.2690/1999), το οποίο επαναλαμβάνει ουσιαστικά τη ρύθμιση του άρθρου 16 του Ν.1599/1986, χωρίς ωστόσο να συμπίπτει πλήρως με αυτήν και συνεπώς να την καταργεί.

Παρόλα αυτά, η κατοχύρωση του δικαιώματος στην ελληνική έννομη τάξη δεν είναι απόλυτη. Η άσκηση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων θα πρέπει να γίνεται σε αρμονία και με σεβασμό προς το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, το οποίο κατοχυρώνεται και ρητά ύστερα από τη συνταγματική αναθεώρηση του έτους 2001 (άρθρο 9^Α Σ). Αποτελεί επομένως πρόκληση για την παρούσα εργασία να βρει τη «χρυσή τομή» ανάμεσα στα δύο δικαιώματα που περιβάλλονται με ισότιμη συνταγματική περιωπή.

Κυρίως θέμα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ : Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα

2 Η συνταγματική θεμελίωση

Το δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων θεμελιώνεται στις διατάξεις του 10 παρ.3 και 20 παρ.1-2 Σ, καθώς και στη συνταγματική αρχή της φανεράς δράσης της εκτελεστικής λειτουργίας (χωρίς να λησμονείται η θεμελίωση της «υποκειμενικής» πρόσβασης στα άρθρα 5 παρ.1 και 9 παρ.1 εδ.β' Σ). Η πολλαπλή του θεμελίωση αναβιβάζει την τυπική ισχύ του εν λόγω δικαιώματος στην ιεράρχηση των κανόνων της ελληνικής έννομης τάξης. Άλλωστε οι προαναφερθείσες συνταγματικές διατάξεις αντιστοιχούν σε συναφούς περιεχομένου διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (10 παρ.1, 6 παρ.1 ΕΣΔΑ και για την «υποκειμενική» πρόσβαση το άρθρο 8 ΕΣΔΑ). Το εν λόγω δικαίωμα είναι ένα δικαίωμα τρίτης γενιάς με δεδομένο συνταγματικό έρεισμα και αυξημένη τυπική ισχύ.

2.1 Το άρθρο 10 § 3 Σ

Το συνταγματικό έρεισμα του δικαιώματος γνώσης διοικητικών εγγράφων εντοπίζεται πρωτίστως στη νέα παρ.3 του άρθρου 10Σ, όπως ισχύει μετά την αναθεώρηση του 2001, η οποία ορίζει ότι: « η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά σε αίτηση πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, εφόσον αυτό προβλέπεται από τον νόμο». Συγκεκριμένα, η υποχρέωση αυτή της αρχής συνίσταται σε παροχή των αιτούμενων πληροφοριών και εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών. Η παράγραφος αυτή παρουσιάζει συνάφεια με τη διάταξη του άρθρου 5Α παρ.1, κατά την οποία: « Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων». Το άρθρο 5Α παρ.1 εδ. α', καθιερώνει τη γενική αρχή της πρόσβασης στην πληροφόρηση από την οποία απορρέει το αντίστοιχο ατομικό δικαίωμα του κάθε πολίτη στην πληροφόρηση. Παράλληλα, η διάταξη του άρθρου 10 παρ.3 εδ.α', σε συμφωνία με την προηγούμενη διάταξη υποχρεώνει την αρμόδια υπηρεσία ή αρχή όχι μόνο να παρέχει πληροφορίες, αλλά και να χορηγεί έγγραφα. Η χορήγηση εγγράφων αποτελεί ειδικότερη μορφή παροχής πληροφοριών με την οποία όχι απλά «παρέχεται», αλλά και «αποδεικνύεται» η πληροφορία¹. Επομένως η συνταγματική διάταξη του άρθρου 10 παρ.3 Σ έχει ειδικότερο και αναλυτικότερο περιεχόμενο (lex specialis) σε σύγκριση με το άρθρο 5^Α παρ.1 ως

¹ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα- Ειδικό μέρος. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ.ΙΙΙ,ΗΜ.Β',Αθήνα 2005, σελ.312

προς την πληροφόρηση εκ μέρους των αρχών, έτσι ώστε η αναδρομή στο τελευταίο να καθίσταται περιττή.

Το άρθρο 10 παρ.3Σ εκφράζει τη βούληση του συντακτικού νομοθέτη να θεσπίσει μετά τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος του 1975, την υποχρέωση της αρχής να απαντά σε αιτήσεις πληροφοριών των πολιτών. Η αίτηση πληροφοριών προς τις αρχές είναι είδος αναφοράς, που αποτελεί ρυθμιστικό αντικείμενο της πρώτης παραγράφου του άρθρου 10 του Συντάγματος (Σ10 παρ.1). Η σχέση μεταξύ των παραγράφων §1 και §3 του ίδιου άρθρου είναι σχέση γενικού προς ειδικό κανόνα δικαίου αντίστοιχα (*lex specialis derogat legi generali*). Με αυτό το σκεπτικό η ρύθμιση του άρθρου 10 § 3Σ εντάσσεται αρμονικά στο περιεχόμενο όλου του άρθρου 10 του Σ, ενώ διαφορετικά θα αποτελούσε αποσπασματική ρύθμιση, ένδειξη χωλότητας της συστηματικότητας του ισχύοντος συνταγματικού κειμένου². Η αρμόδια αρχή υποχρεούται να απαντά σε αίτηση πληροφοριών, εφόσον αυτό προβλέπεται από τον νόμο (άρθρ.10 παρ.3 Σ). Στην περίπτωση της αίτησης πληροφοριών δεν υπάρχει γενική εκ του Συντάγματος απαντητική υποχρέωση της διοίκησης, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της αναφοράς, αλλά εξαρτάται από την νομοθετική πρόβλεψη. Η διαφοροποίηση είναι εύλογη.

Η ειδική νομοθετική πρόβλεψη («όπως νόμος ορίζει») αναφέρεται στον εκτελεστικό του Συντάγματος νόμο (Ν.1599/1986 αρθρ.16) που εξειδικεύει τη συνταγματική υποχρέωση της αρχής (10παρ.3 Σ) να παράσχει τις αιτούμενες πληροφορίες. Ο συντακτικός νομοθέτης με το άρθρο 10 § 3 καθιέρωσε όχι μόνο υποχρέωση της αρχής αλλά και αντίστοιχο δικαίωμα για τον καθένα, "υπό την αναβλητική αίρεση" (δανειζόμαστε τον όρο από το αστικό δίκαιο) της ειδικότερης διαμόρφωσης τους από τον κοινό νομοθέτη³. Η αναβλητική αίρεση αυτή δε σχετίζεται με τη λεγόμενη "επιφύλαξη υπέρ του νόμου" (παρά την γραμματική διατύπωση) , η οποία απαντά στα άρθρα 9 § 1 εδ. γ' , 14 § 1 Σ κ.λ.π διότι αυτή χρησιμοποιείται για να δηλώσει θέσπιση περιορισμού στα θεμελιώδη δικαιώματα , ενώ εδώ έχουμε μια " εκ του Συντάγματος εξουσιοδότηση " με περιεχόμενο γενικό προς τη νομοθετική εξουσία να προβεί σε θετική ενέργεια θέσπισης , συνολικά ή αποσπασματικά , σχετικών κανόνων δικαίου. Επιπροσθέτως πρέπει να μνημονευθεί ότι ο "νόμος" στον οποίο αναφέρεται το άρθρο 10 § 3 προσομοιάζει με τους λεγόμενους "οργανικούς νόμους "⁴ και ως τέτοιος δεν μπορεί να καταργηθεί παρά μόνο με την ταυτόχρονη αντικατάστασή του. Συνεπώς, ο κοινός νομοθέτης οφείλει να ρυθμίσει τον τρόπο απάντησης στα σχετικά

² Παπαδόπουλος Νικόλαος , Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων , Διοικητική Δίκη , 1996 , σελ. 1383 επ.

³ Πρβλ. Χρυσόγονο, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ.Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σελ.419 : «η συνταγματική διάταξη της νέας παρ.3 του άρθρ.10Σ, όπως ισχύει μετά την αναθεώρηση, (και ειδικότερα το εδ.α' της νέας παρ.3) μπορεί να τύχει και άμεσης εφαρμογής.»

⁴ «Οργανικοί ή οργανωτικοί νόμοι είναι εκτελεστικοί του Συντάγματος νόμοι που έχουν το ιδιαίζον χαρακτηριστικό ότι αναφέρονται στη συγκρότηση και δράση των οργάνων του κράτους και γενικότερα την άσκηση των λειτουργιών, και των οποίων η κατάργηση δεν είναι νοητή χωρίς ταυτόχρονη αντικατάστασή του από άλλον οργανικό νόμο, γιατί θα παρέλυε τμήμα της λειτουργίας του πολιτεύματος.», Μαυριάς Κώστας Γ., Συνταγματικό Δίκαιο, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ.242-3

αιτήματα και χορήγησης εγγράφων και μάλιστα σε προθεσμία όχι ανώτερη των 60 ημερών. Απαραίτητη είναι επιπλέον η νομοθετική διαμεσολάβηση ως προς την εξειδίκευση της υποχρέωσης καταβολής ειδικής χρηματικής ικανοποίησης στον αιτούντα, σύμφωνα με το εδ.β΄ της παρ.3 του άρθρου 10 Σ, σε περίπτωση παραβίασης των κατά το εδ.α΄ της ίδιας παραγράφου υποχρεώσεων των κρατικών αρχών.

Το Σύνταγμα διαμορφώνει τη «σχέση πληροφόρησης» ή «πληροφοριακή σχέση» ως σχέση μεταξύ του φορέα του δικαιώματος και του φορέα της υποχρέωσης πληροφόρησης. Όσον αφορά στους φορείς του κατά το άρθρο 10 § 3 του Σ δικαιώματος, θα πρέπει να ανατρέξουμε στην πρώτη παράγραφο του οικείου άρθρου προκειμένου να τους προσδιορίσουμε, εφόσον όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η αίτηση πληροφοριών είναι «αναφορά» κατά το άρθρο 10 παρ.1 Σ. Επομένως, φορέας του δικαιώματος είναι καταρχήν ο "καθένας", φυσικό ή νομικό πρόσωπο και χωρίς διάκριση εθνικότητας, αφού το άρθρο 10 παρ.3 Σ δεν προβαίνει σε τέτοιες διαφοροποιήσεις. Βέβαια, ο κοινός νομοθέτης, αφού η θέσπιση της σχετικής υποχρέωσης της αρχής βρίσκεται υπό την αίρεση της νομοθετικής ρυθμίσεως, έχει τη δυνατότητα μαζί με όποιους άλλους περιορισμούς θέλει, να θέσει και περιορισμούς που αφορούν τους φορείς του δικαιώματος.

Αποδέκτης του δικαιώματος είναι, όπως προκύπτει σαφώς από τη γραμματική διατύπωση του άρθρου 10 παρ.3 Σ, μόνο οι δημόσιες υπηρεσίες ή αρχές. Βέβαια, με διασταλτική ερμηνεία μπορούν να συμπεριληφθούν σε αυτές και οι δημόσιες(δηλ. όσες ανήκουν στο κράτος ολοκληρωτικά ή έστω ελέγχονται από αυτό ως κύριο μέτοχο) επιχειρήσεις, όχι όμως και ιδιωτικές επιχειρήσεις⁵, αφού μια παρόμοια εκδοχή όχι μόνο είναι contra constitutionem αλλά τελικά μπορεί να οδηγήσει σε καταστρατήγηση της ιδιωτικής αυτονομίας.

Αναλύοντας την ειδικότερη νομική φύση του θεμελιωμένου στο άρθρο 10 § 3 Σ δικαιώματος με σκοπό τον χαρακτηρισμό του ως ατομικό, κοινωνικό, ή πολιτικό δικαίωμα και την ένταξη του σε ένα από τα τρία "status" της θεωρίας του Jellinek⁶ είναι αδήριτη ανάγκη να αναφερθεί ότι το μελετώμενο δικαίωμα περιέχει στοιχεία τόσο ατομικού (καταρχήν φορέας ο καθένας) , κοινωνικού (υποχρέωση της δημόσιας αρχής για παροχή) , όσο και πολιτικού δικαιώματος (λαϊκός έλεγχος της δημόσιας αρχής ως μορφή συμμετοχής στην κρατική εξουσία). Συγκεκριμένα, όσον αφορά στο αμυντικό περιεχόμενο του δικαιώματος, η αμυντική αξίωση στρέφεται erga omnes. Κανείς δε δικαιούται να εμποδίσει τον άλλον στην πληροφόρηση. Όμως, το προστατευτικό και εξασφαλιστικό περιεχόμενο του δικαιώματος πληροφόρησης στρέφεται καταρχήν μόνο κατά του κράτους. Η χορήγηση εγγράφων βρίσκεται πέραν του αμυντικού περιεχομένου και κατά συνέπεια, οι ιδιώτες δεν υποχρεούνται να χορηγούν έγγραφα. Αυτό δε σημαίνει, ότι δεν υποχρεούνται τα ΕΛΤΑ τα οποία δεσμεύονται και για τη χορήγηση εγγράφων. Ο ιδιώτης όμως είναι δυνατόν να υποχρεωθεί με νόμο για επίδειξη εγγράφων. Τέλος, ο πολιτικός χαρακτήρας του δικαιώματος συνίσταται στην εξασφάλιση

⁵ Contra Ε.Βενιζέλος, Το αναθεωρητικό κεκτημένο : το συνταγματικό φαινόμενο στον 21ο αιώνα και η εισφορά της αναθεώρησης του 2001, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ.162

⁶ Δημητρόπουλος Ανδρέας, Συνταγματικά δικαιώματα- Γενικό μέρος, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ.148 επ.

διαφάνειας στην άσκηση της κρατικής εξουσίας γενικότερα και της δημόσιας διοίκησης ειδικότερα, όπως προκύπτει από τη ratio της διάταξης.

Η πλήρωση της αιρέσεως που έθεσε ο συντακτικός νομοθέτης όσον αφορά στην εξαγγελλλόμενη στο άρθρο 10§3 υποχρέωση της αρχής, για γνωστοποίηση των διοικητικών εγγράφων μετά από αίτηση του πολίτη, επέρχεται με το άρθρο 16 του ν. 1599/86 ("οιονεί οργανικός νόμος"). Ο κοινός νομοθέτης στον οικείο νόμο ρυθμίζει ειδικότερα το δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων, καθιερώνοντας παράλληλα και εξαιρέσεις από το δικαίωμα αυτό.

2.2 Το άρθρο 20 Σ

Η γνώση των διοικητικών εγγράφων αποτελεί τον αναγκαίο προθάλαμο της άσκησης των συνταγματικών δικαιωμάτων αφενός δικαστικής προστασίας (20 παρ.1 Σ) και αφετέρου προηγούμενης ακρόασης του διοικουμένου (20 παρ.2 Σ). Η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος έννομης προστασίας προϋποθέτει συχνά ότι ο ενδιαφερόμενος μπορεί να λάβει γνώση των διοικητικών εγγράφων και των άλλων στοιχείων που θίγουν τα έννομα συμφέροντα του, ώστε να προετοιμάσει τη νόμιμη άμυνα του στα πλαίσια της δίκης. Αλλά και πριν φτάσει ο ιδιώτης στην καταληκτική φάση της διοικητικής διαδικασίας, συχνά δε μπορεί να επικαλεστεί τα συμφέροντα του χωρίς να λάβει προηγουμένως γνώση των διοικητικών στοιχείων που τα θίγουν⁷.

• Το 20 παρ.1 Σ

Το θεμελιώδες δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 20 παρ.1 Σ συνίσταται στην παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια και στη δυνατότητα του φορέα του να αναπτύξει τις απόψεις του για τα έννομα συμφέροντα και δικαιώματα του, όπως νόμος ορίζει. Φορέας του δικαιώματος αυτού είναι οποιοσδήποτε, ο καθένας. Σύμφωνα με την επικρατούσα ερμηνευτική εκδοχή, η παροχή έννομης προστασίας εκ μέρους της Πολιτείας πρέπει να είναι «αποτελεσματική», να παρέχεται δηλαδή στον κατάλληλο τόπο και χρόνο που πράγματι εξασφαλίζει ορθή απονομή της δικαιοσύνης⁸. Τη θέση αυτή υποστηρίζει σαφώς η ερμηνευτική της «επιφύλαξης του 20 παρ.1» διατύπωση του Β. Σκουρή:« Ο νόμος ορίζει κατά το άρθρο 20 παρ.1 Σ, όχι όταν περιορίζει, αλλά όταν πραγματώνει και εξειδικεύει τη συνταγματική αξίωση προς παροχή δικαστικής προστασίας»⁹. Στα πλαίσια της διοικητικής, πολιτικής και ποινικής δίκης, η πρόσβαση στα αρχεία της διοίκησης επιτρέπει στο δικαιούχο να αντλήσει πληροφορίες και αποδεικτικό υλικό, που θα καταστήσουν αποτελεσματική για την ικανοποίηση των θιγόμενων δικαιωμάτων και έννομων συμφερόντων του την προσφυγή του στα δικαστήρια. Επομένως, όσον αφορά κάθε μορφή δικαστικού αγώνα, το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων αποτελεί αληθινό έρεισμα του κατά το άρθρο 20 παρ.1 Σ δικαιώματος, επιτρέποντας την πληροφόρηση

⁷ Δαγτόγλου Π.Δ., Γενικό διοικητικό δίκαιο, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 2004, σελ.329

⁸ Δαγτόγλου Π.Δ., «Ατομικά δικαιώματα», εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 1991 παρ.1523

⁹ Β.Σκουρή, Διοικητικό Δίκαιο Ι, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 1991, σελ.54

εκείνου που ζητά δικαστική προστασία και καθιστώντας εφικτή τη θεμελίωση των ισχυρισμών του σε έγγραφο αποδεικτικό υλικό. Η επαλήθευση των άνωθεν ισχυρισμών αποδεικνύεται στη ρητά διατυπωμένη βούληση του νομοθέτη στη εισηγητική έκθεση του Ν.1599/1986 σύμφωνα με την οποία: « Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων επιτρέπει και εγγυάται την πληροφόρηση των πολιτών για τις διοικητικές δραστηριότητες, τους δίνει τη δυνατότητα να τις αμφισβητήσουν και επομένως να υπερασπίσουν αποτελεσματικότερα τα γενικότερα συμφέροντα τους, είτε ατομικά είτε συλλογικά».

Ομοίως, στα πλαίσια του κοινοτικού δικαίου το ΔΕΚ έχει νομολογήσει ότι αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας προϋποθέτει τη δυνατότητα γνώσης της αιτιολογίας, αλλά και των στοιχείων εκείνων που οδήγησαν την αρχή του κράτους-μέλους να προβεί σε πράξη ή παράλειψη, η οποία παραβιάζει το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο. Η δυνατότητα αυτή πρέπει δε, κατά το ΔΕΚ, να αναγνωρίζεται όχι μόνο υπέρ του δικαστηρίου αλλά και υπέρ του ενδιαφερόμενου διαδίκου¹⁰.

- Το 20 παρ.2 Σ

Το άρθρο 20 παρ.2 Σ αποσκοπεί στη προστασία του διοικουμένου στα πλαίσια της διοικητικής διαδικασίας πριν την έκδοση της διοικητικής πράξης. Ο σκοπός της διάταξης συνεπώς, παρέχει τη δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο να υποστηρίξει τα έννομα συμφέροντα και δικαιώματα του ή να προτείνει εύλογες λύσεις προτού η διοίκηση προβεί στην επιβλαβή ενέργεια ή το μέτρο εις βάρος του πρώτου. Η επαρκής ενημέρωση του διοικουμένου είναι και εδώ απαραίτητη προϋπόθεση για την ικανοποιητική άσκηση του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης, πράγμα το οποίο δεν είναι ευκαίιο χωρίς την πρόσβαση στα αρχεία της Διοίκησης. Διαφορετικά, το δικαίωμα ακρόασης θα περιερχόταν σε ατονία¹¹. Επαγωγικά, επομένως προκύπτει η θεμελίωση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων στο Σ20 παρ.2, καθώς αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης.

Ως προς τη συνταγματική θεμελίωση του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία ο Π. Λαζαράτος γράφει χαρακτηριστικά : « Δίχως πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία ο διοικούμενος δε μπορεί να ασκήσει αποτελεσματικά το δικαίωμα ακρόασης κατά το άρθρο 20 παρ.2 Σ. Δίχως προηγούμενη ακρόαση του διοικουμένου η διοίκηση εκπληρώνει κατ' ανάγκη ελλιπώς την υποχρέωση της να αιτιολογεί με πληρότητα, επάρκεια και σαφήνεια τις διοικητικές της πράξεις. Και η ανεπαρκής αιτιολογία με τη σειρά της μειώνει δραστικά τη δυνατότητα του ιδιώτη για αποτελεσματική δικαστική προστασία. Πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία, ακρόαση, αιτιολογία και αποτελεσματική δικαστική προστασία συνιστούν ένα τετράπτυχο στο οποίο θεμελιώνεται κάθε δικαιοκρατική και δικονομική διαδικασία¹²».

---

¹⁰ Π.Παυλόπουλος, Εγγυήσεις του δικαιώματος δικαστικής προστασίας στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο, Συμβολή στην έρευνα άσκησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα πλαίσια της ευρωπαϊκής κοινοτικής έννομης τάξης, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 1993,σελ.130-4

¹¹ Στασινόπουλος Μ, Το δικαίωμα υπεράσπισης ενώπιον των διοικητικών αρχών, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1974, σελ.220

¹² Λαζαράτος Π., Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία, Δίκη 1994, σελ.445 επ.

2.3 Η αρχή της δημοσιότητας της δράσης των κρατικών οργάνων

Κατά τον Δ. Τσάτσο¹³ " η συνολική λειτουργία της δημοκρατίας έχει ως ουσιαστική προϋπόθεση την πληροφόρηση των πολιτών για τα συντελούμενα στην πολιτεία . Στοιχείο της δημοκρατίας και εγγύηση τήρησης του Συντάγματος είναι η αρχή της δημοσιότητας και της διαφάνειας κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας¹⁴. Επομένως, το δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη δημοκρατική αρχή σε συνδυασμό με την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας (1 παρ.2-3 Σ).

Το σύνταγμα του 1975 κατοχυρώνει άμεσα τη δημοσιότητα δράσης της νομοθετικής¹⁵ και δικαστικής λειτουργίας¹⁶ , όμως όσον αφορά στην εκτελεστική αυτό συνάγεται έμμεσα αλλά σαφώς :α) από την τελολογική ερμηνεία της συνηθισμένης στο συνταγματικό κείμενο πρακτικής του συντακτικού νομοθέτη να εμπιστεύεται την εφαρμογή πολλών διατάξεων του Συντάγματος στον κατ' ανάγκη πάντοτε υποκείμενο σε δημοσιότητα "νόμο" όπου ως νόμος θεωρείται όχι μόνο ο τυπικός αλλά και η πράξη της διοικήσεως , β) από την σε τελικό στάδιο ανάθεση μέσω εκλογών του ελέγχου της κυβέρνησης στο λαό (κοινοβουλευτικός χαρακτήρας πολιτεύματος, αρχή της δεδηλωμένης) ο οποίος πρέπει να γνωρίζει τις πράξεις της εκτελεστικής εξουσίας , πράγμα που καθίσταται εφικτό μόνο αν αυτές υπόκεινται σε δημοσιότητα , γ) από τα άρθρα 84, 67 ,79 του Σ με τα οποία ορίζεται ότι η Κυβέρνηση οφείλει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής, ρυθμίζεται ο κοινοβουλευτικός έλεγχος και η ψήφιση του προϋπολογισμού από τη Βουλή , δ) από τη δυνατότητα της Βουλής να κατηγορεί τα μέλη της Κυβέρνησης και τους υφυπουργούς σύμφωνα με τους νόμους για την ευθύνη των υπουργών ε) από τις διατάξεις 94 § 1 Σ, 95 § 1 εδ. α', γ' , 95 § § 3, 5 Σ με τις οποίες καθιερώνεται ο κατασταλτικός δικαστικός έλεγχος , ως προς όλες καταρχήν τις πράξεις της εκτελεστικής λειτουργίας καθώς και από το 95 § 1 εδ. δ' Σ που αναθέτει στην αρμοδιότητα του ΣΤΕ την επεξεργασία όλων των διαταγμάτων που έχουν κανονιστικό χαρακτήρα, στ) από την υποβολή στη Βουλή της πρότασης της Κυβέρνησης για θέση σε εφαρμογή του νόμου για κατάσταση πολιορκίας , ζ) από το ίδιο το άρθρο 10 § § 1, 3 Σ.

Η συνταγματική αρχή της δημοσιότητας της δράσης των κρατικών οργάνων συγκεκριμενοποιείται από το άρθρο 16 του ν. 1599/86, συντελώντας έτσι στη "δημοκρατικοποίηση" της δημόσιας διοίκησης,

¹³ Τσάτσος Δ.Θ : Συνταγματικό δίκαιο Β', Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1992, σελ.

¹⁴ Γλυκοφρύδης Ν.: Η συνταγματική αρχή της φανεράς δράσεως των οργάνων του Κράτους, ΕΔΔΔ 1959, σελ.378 επ.

¹⁵ Βλ.ιδίως 66Σ (δημοσιότητα συνεδριάσεων της Βουλής)

¹⁶ Βλ. 93 παρ.2,3 (δημοσιότητα συνεδριάσεων των δικαστηρίων, απαγγελία δικαστικών αποφάσεων σε δημόσια συνεδρίαση)

προς την κατεύθυνση της λειτουργικής διασύνδεσης της με τους πολίτες¹⁷.

2.4 Η θεμελίωση της "υποκειμενικής" πρόσβασης στα άρθρα 9 & 1 εδ. β' και 5 & 1 Σ

Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων προκειμένου για τα διοικητικά έγγραφα που αφορούν τον ίδιο τον αιτούντα , βρίσκει πρόσθετο έρεισμα στο άρθρο 9 § 1 εδ. β' που αναφέρει ότι η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη¹⁸. Πραγματικά, μια σημαντική έκφανση του δικαιώματος αυτού στρέφεται κατά της μυστικής και ανεξέλεγκτης συλλογής προσωπικών στοιχείων από τη Διοίκηση. Η "υποκειμενικότητα" του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία αποτελούσε έναν από τους λόγους θέσπισης του στα σκανδιναβικά κράτη και στις ΗΠΑ, όπου συνδέθηκε με την ιδιαίτερα σημαντική αρχή της *privacy*¹⁹. Όσον αφορά στην ελληνική έννομη τάξη, η λεγόμενη υποκειμενική πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα (*subjective access* στηρίζεται στο άρθρο 5 § 1 του Σ, αφού πολλές φορές η γνώση από τον αιτούντα διοικητικών πληροφοριών που τον αφορούν αποτελεί πολύτιμο στοιχείο για την ανάπτυξη της προσωπικότητας του και τη συμμετοχή του στην οικονομική, κοινωνική και πολιτική ζωή της χώρας.

Τέλος, όπως ισχύει σε όλα τα συνταγματικά δικαιώματα, μπορεί να αξιοποιηθεί το πολύ γενικότερο άρθρο 2 παρ.1 Σ που κατοχυρώνει την ανθρώπινη αξία.

---

¹⁷ Κασιμάτης, Συνταγματικό δίκαιο ΙΙ : οι λειτουργίες του κράτους : πανεπιστημιακές παραδόσεις, εκδ. Σάκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.114-116

¹⁸ Αντίστοιχα βλ. το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ

¹⁹ Η "αρχή της *privacy* " αποτελεί ιδιαίτερη θεματική στο αμερικανικό νομολογιακό δίκαιο και έχει συνταγματικό έρεισμα στην 4^η τροποποίηση του Συντάγματος των ΗΠΑ

3 Το άρθρο 16 του Ν.1599/1986

Η θέσπιση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων πραγματοποιήθηκε με τον τυπικό νόμο 1599/1986 ο οποίος ακολουθώντας τις ανάλογες εξελίξεις στο εξωτερικό σχετικά με το Διοικητικό Δίκαιο και τη Διοικητική Δικονομία²⁰, αποσκοπούσε στην αναμόρφωση των σχέσεων Κράτους- Πολίτη²¹. Συνεπώς, ο σκοπός του νομοθέτη από μια θεώρηση όλων των άρθρων του νόμου, είναι ο εκσυγχρονισμός της Δημόσιας Διοίκησης μέσα από μια συνολική θεσμική παρέμβαση στον οικείο χώρο με στόχο τη διαφάνεια και τη συμμετοχή του πολίτη στη διοικητική δράση.

3.1 Φορείς και αποδέκτες

Οι φορείς του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων συνθέτουν ένα ευρύ σύνολο. Αρχικά, το άρθρο 16§1 του νόμου αναφέρει ως φορέα τον " πολίτη " . Ωστόσο, ο νομοθετικός αποκλεισμός όσων δεν είναι Έλληνες πολίτες από το δικαίωμα αυτό θα ήταν ανεκτός , δεδομένου ότι το Σύνταγμα εξουσιοδοτεί το νομοθέτη να διαμορφώσει το συγκεκριμένο δικαίωμα. Αν περιοριστούμε σ ' αυτά, γίνεται δεκτό ότι φορέας του δικαιώματος είναι το φυσικό πρόσωπο που συγκεντρώνοντας όλα τα προσόντα έχει την ιδιότητα του Έλληνα. Όμως , το άρθρο 24 § 1 ν. 1599 , ακολουθώντας την επιταγή του Γάλλου νομοθέτη αναγνώρισε ως φορείς του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων και όλους τους αλλοδαπούς τους οποίους εξομοίωσε πλασματικά με τους Έλληνες πολίτες. Επιπλέον το ίδιο άρθρο χορηγεί την ιδιότητα του φορέα του δικαιώματος και στις ενώσεις προσώπων με νομική προσωπικότητα (σωματεία, ιδρύματα, επιτροπές εράνων , εμπορικές εταιρίες)²². Στην έννοια του νομικού προσώπου πρέπει να συμπεριληφθούν και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου²³.

Όσον αφορά στους αποδέκτες του δικαιώματος , η υποχρέωση για γνωστοποίηση των διοικητικών εγγράφων ανήκει στις " υπηρεσίες του δημόσιου τομέα " δηλαδή σε κάθε διοικητική υπηρεσία του δημοσίου σε εθνικό, περιφερειακό, νομαρχιακό ή τοπικό επίπεδο συμπεριλαμβανομένων και των εποπτευομένων ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ.

Αντίθετα, στην έννοια των υπηρεσιών του δημοσίου τομέα δεν περιλαμβάνονται και επομένως δεν είναι αποδέκτες του δικαιώματος, οι υπηρεσίες των δικαστηρίων και των εισαγγελιών, όπως ορίζει το 24 παρ.2 Ν.1599. Ο νομοθέτης εισάγει εξαίρεση από την εφαρμογή του δικαιώματος πρόσβασης στα έγγραφα των αρχείων των δικαστηρίων και εισαγγελιών. Για

²⁰ Βλ. Καραμιχαλέλη Α: "Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικές με το Διοικητικό Δίκαιο και τη Διοικητική Δικονομία», ΔιΔικ 1996, σελ.333-4

²¹ Την πρόθεση αυτή του νομοθέτη εκφράζει και η επικεφαλίδα του νόμου 1599/1986 «Σχέσεις Κράτους-Πολίτη, καθιέρωση νέου τύπου δελτίου ταυτότητας και άλλες διατάξεις».

²² Βλ. ΣτΕ 1397/1993 και 3943/1995, με τις οποίες κρίθηκαν βάσιμες οι αιτήσεις ακυρώσεως αφενός μιας ανώνυμης εμπορικής εταιρίας (με την πρώτη απόφαση) και αφετέρου ενός σωματείου και δύο μη κερδοσκοπικών εταιριών (με τη δεύτερη απόφαση), που θεμελιωνόταν στο δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων.

²³ Τάχος Α.-Λ.Κουτούπα, Η πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία κατά τη γαλλική νομολογία, ΕΔΔΔ 1990, σελ. 508

τη γνώση του περιεχομένου των αρχείων τους απαιτείται κατά κανόνα έννομο συμφέρον.

3.2 Η αποσύνδεση του δικαιώματος από ενδεχόμενο έννομο συμφέρον

Η Εισηγητική Έκθεση του ν. 1599/86 διευκρινίζει ότι το συγκεκριμένο δικαίωμα αφορά οποιοδήποτε διοικητικό έγγραφο, όχι μόνο αυτά για τα οποία θεμελιώνεται έννομο συμφέρον. Επομένως σε αντίθεση και με το άρθρο 902 ΑΚ δεν απαιτείται σε καμία περίπτωση η συνδρομή του εννόμου συμφέροντος ως προϋπόθεσης για την ενεργοποίηση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων. Το ίδιο επισημαίνει και το ΣτΕ το οποίο θεωρεί ότι για την άσκηση του δικαιώματος δεν απαιτείται έννομο συμφέρον απλά αρκεί η συνδρομή *εύλογου ενδιαφέροντος*²⁴. Είναι σαφές ότι το ΣτΕ χρησιμοποιεί τον όρο "εύλογο ενδιαφέρον" προκειμένου να αποφευχθεί η καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος. Δεν υπάρχει, λοιπόν από πλευράς πολιτών υποχρέωση αναφοράς των λόγων για τους οποίους ζητείται η άσκηση του δικαιώματος γεγονός που οδηγεί στη θεώρησή του ως "λαϊκής αγωγής"²⁵.

3.3 Η έννοια του "Διοικητικού εγγράφου" και ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος

α) Το "διοικητικό έγγραφο"

Το άρθρο 16 εδ. δ' του ν. 1599/86 μας δίνει τον ακριβή ορισμό της έννοιας του "διοικητικού εγγράφου" αναφέροντας ότι πρόκειται για όλα τα έγγραφα που συντάσσονται από όργανα του δημόσιου τομέα, ιδίως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιοι, οδηγίες, απαντήσεις της διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις.

Ωστόσο κρίνεται σκόπιμο να γίνουν κάποιες πολύ σημαντικές διευκρινίσεις. Η Εισηγητική Έκθεση του οικείου νόμου ρητά καθορίζει το γεγονός ότι με τον όρο "διοικητικό έγγραφο" εννοούνται *όχι μόνο τα έγγραφα με την στενή έννοια του όρου αλλά γενικά ό,τι υπάρχει μέσα στα αρχεία της Διοίκησης*, καθιστώντας μ' αυτό τον τρόπο ενδεικτική και όχι περιοριστική την απαρίθμηση του τέταρτου εδαφίου του άρθρου 16 και αποκλείοντας τη συστατική ερμηνεία του όρου "διοικητικό έγγραφο". Αναφερόμαστε, λοιπόν, όχι μόνο σε έγγραφα που συντάσσονται από όργανα της διοίκησης αλλά και σε έγγραφα που έχουν συντάξει ιδιώτες και τα οποία είτε έχουν υποβληθεί προς τη διοίκηση (λ.χ. αιτήσεις, αναφορές, δικαιολογητικά) είτε για διάφορους λόγους έχουν περιέλθει στην κατοχή διοικητικών υπηρεσιών²⁶. Άξιο μνείας είναι επίσης το γεγονός ότι ως "έγγραφα" θεωρούνται και στοιχεία

²⁴ Βλ. ΣτΕ 1397/ 1993

²⁵ Πρβλ. Εισηγητική Έκθεση ν. 1599 / 1986, σελ. 3 § 13

²⁶ Βλ. ΑΠ 1/2005 «Κατά την έννοια και το σκοπό του νόμου, ως διοικητικά έγγραφα θα πρέπει να θεωρούνται και εκείνα που δεν προέρχονται μεν από δημόσιες υπηρεσίες, χρησιμοποιήθηκαν όμως ή λήφθηκαν υπόψη για τον καθορισμό της διοικητικής δράσης ή τη διαμόρφωση γνώμης ή κρίσης διοικητικού οργάνου.»

αποθηκευμένα στη μνήμη ηλεκτρονικού υπολογιστή. Επιπροσθέτως, κατά τον Α. Τάχο ως "έγγραφο πρέπει να θεωρηθεί μόνο εκείνο του οποίου έχει τελειωθεί η έκδοση ή τουλάχιστον η κατάρτιση (σχέδιο) και όχι εκείνο το σχέδιο ή τμήμα τούτου που βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της επεξεργασίας και συνεπώς δεν έχει οριστικοποιηθεί το περιεχόμενο του". Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, απαραίτητο στοιχείο για την τελείωση του εγγράφου θεωρείται η υπογραφή του ή η παραλαβή του από το αρμόδιο τμήμα και η καταχώρηση του στο μητρώο.

β) Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, η πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα πραγματοποιείται με την υποβολή της σχετικής αιτήσεως του ενδιαφερομένου στην αρμόδια αρχή ή υπηρεσία του δημοσίου. Η αίτηση πρέπει να είναι έγγραφη, να έχει υπογραφή και σαφές περιεχόμενο²⁷. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού δεν είναι νοητό να καταλήξει σε τροχοπέδη συνέχισης της λειτουργίας της αρμόδιας δημόσιας υπηρεσίας. Συνεπώς η σχετική αίτηση θα πρέπει να φέρει κάποια χαρακτηριστικά που δε θα την καθιστούν καταχρηστική. Θα πρέπει δηλαδή στη σχετική αίτηση να προσδιορίζονται με σαφήνεια τα έγγραφα, γιατί το αίτημα χορήγησης αντιγράφων εκ των αρχείων της δημόσιας υπηρεσίας δεν μπορεί να ικανοποιηθεί αν είναι αόριστο, αν δηλαδή τα έγγραφα, των οποίων ζητούνται αντίγραφα, δεν προσδιορίζονται ατομικά ή βάσει συγκεκριμένου κριτηρίου ικανού να τα κατατάξει σε ορισμένη κατηγορία ή ομάδα και εκ παραλλήλου οι φάκελοι εντός των οποίων ευρίσκονται ή φυλάσσονται, είναι ογκώδεις με πλήθος εγγράφων, πιθανότατα αδιαφόρων για τον αιτούντα, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να βρεθούν από τη Διοίκηση χωρίς πολύωρη αναζήτηση. Στις περιπτώσεις όμως αυτές θα πρέπει να ενημερώνεται ο αιτών περί της αοριστίας της αίτησης και να τίθενται υπόψη του οι σχετικοί φάκελοι από τους οποίους αυτός θα επιλέξει να μελετήσει ή να λάβει αντίγραφα των εγγράφων που τον ενδιαφέρουν²⁸.

Το δικαίωμα ασκείται με δύο τρόπους, είτε με επιτόπια μελέτη είτε με χορήγηση αντιγράφου, όπως ορίζει το άρθρο 16 § 2.

- Επιτόπια μελέτη είναι η πληροφόρηση που τελείται από τον ίδιο τον αιτούντα ή τον πληρεξούσιό του, με τις φυσικές αισθήσεις του (όραση, κυρίως, αλλά ενδεχομένως και αφή ή στην περίπτωση μαγνητοταινίας και ακοή) στον τόπο όπου φυλάσσεται το έγγραφο, δηλαδή στο αρχείο της Διοικήσεως ή σε κάποιον άλλο κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο του διοικητικού καταστήματος.
- Χορήγηση αντιγράφου τελείται με την αναπαραγωγή του εγγράφου είτε με ακριβή αντιγραφή του περιεχομένου του είτε με τα άλλα μέσα της τεχνολογίας, από τα οποία περισσότερο ενδείκνυται η φωτοτύπησή του και σε περίπτωση ηλεκτρονικώς αποθηκευμένου στοιχείου, η μέσω εκτυπωτή παραγωγή του. Ο νόμος μεριμνώντας για την προστασία των αρχείων από οποιαδήποτε φθορά, προέβλεψε το γεγονός ότι το

²⁷ βλ. Ε. Σπηλιωτόπουλος Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή (1996), σελ. 102

²⁸ Βλ. Γν.ΝΣΚ 621/2002, 324/2002, 140/2001 και 49/2001

δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων δεν μπορεί να ασκηθεί με χορήγηση αντιγράφου (στην περίπτωση αυτή εννοείται κυρίως φωτοαντίγραφο ή πολυγραφικό αντίγραφο) , όταν αυτή ενδέχεται να βλάψει το έγγραφο δηλαδή όταν επίκειται φυσική φθορά του εγγράφου (με στενή ερμηνεία της "βλάβης").

Η άσκηση του δικαιώματος με βάση το άρθρο 16 § 7 πρέπει να γίνεται πάντα με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας και δεν περιλαμβάνει για τους δικαιούχους ή τρίτους τη δυνατότητα αναπαραγωγής , διάδοσης και χρησιμοποίησης για εμπορικούς λόγους των εγγράφων αυτών.

3.4 Άμεση ικανοποίηση των αιτήσεων γνώσης των διοικητικών εγγράφων

Το άρθρο 12 § 1 εδ. α' του ν. 1599/86 αναφέρει ότι τα στοιχεία ή οι πράξεις που ζητούνται κατά τη νόμιμη διαδικασία από τις δημόσιες αρχές ή τα νομικά πρόσωπα του δημοσίου τομέα χορηγούνται άμεσα στους πολίτες. Εάν δεν είναι δυνατή η άμεση χορήγηση τους , προβλέπεται η ταχυδρομική αποστολή τους , εκτός αν ο πολίτης δηλώσει ότι θα τα παραλάβει ο ίδιος αυτοπροσώπως ή με πληρεξούσιο (άρθρο 12 § 1 εδ. δ'). Εφόσον η χορήγηση των αιτούμενων στοιχείων καθυστερεί σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 12 , η υπηρεσία οφείλει να ενημερώσει εγγράφως τον αιτούντα για οτιδήποτε σχετίζεται με την καθυστέρηση. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι αν η καθυστέρηση υπερβαίνει την προθεσμία του ενός μήνα (άρθρο 16 § 5), αυτό σημαίνει για τη Διοίκηση παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, Επιπλέον, εάν η σχετική αίτηση έχει υποβληθεί σε αναρμόδια υπηρεσία , αυτή υποχρεούται να την διαβιβάσει στην υπηρεσία που είναι πραγματικά αρμόδια και να ενημερώσει σχετικά τον αιτούντα.

3.5 Περιορισμοί του δικαιώματος

Το άρθρο 16 του ν. 1599/86 θέτει και ορισμένους περιορισμούς²⁹ στην άσκηση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων, οι οποίοι βέβαια είναι αδήριτη ανάγκη να εφαρμόζονται όσο το δυνατότερο υπέρ του πολίτη , έτσι ώστε να μην καταστρατηγείται το εν λόγω δικαίωμα³⁰. Στο πεδίο των συνταγματικών δικαιωμάτων άλλωστε, είναι κοινός τόπος ότι οι περιορισμοί πρέπει να ερμηνεύονται στενότερα³¹.

Προϋπόθεση εφαρμογής των εξαιρέσεων από το δικαίωμα είναι η αρνητική απάντηση της Διοίκησης στο υποβληθέν αίτημα, που οφείλει να

²⁹ Παπαδόπουλος Νικόλαος , Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων , Διοικητική Δίκη , 1996 , σελ. 1383 επ.

³⁰ Γλαράκη Μ., Οι περιορισμοί για λόγους δημοσίου συμφέροντος του δικαιώματος πρόσβασης στα κοινοτικά έγγραφα, Σάκκουλας Αθήνα-Κομοτηνή, 2005, σελ.94

³¹ Πρβλ. Μάνεσης Α., Συνταγματικό Δίκαιο Ι, εκδ.Σάκκουλα., Θεσσαλονίκη 1980, σελ.202

είναι αιτιολογημένη και να κοινοποιείται εγγράφως στον αιτούντα μέσα σε ένα μήνα από την υποβολή της αίτησης(άρθρο 16 § 6 ν. 1599/86).

Η βασική εξαίρεση αφορά στην **ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτων**. Μεταξύ του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων και του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος του πολίτη να μην παραβιάζεται η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του , προκύπτει μια σύγκρουση η οποία επιλύεται μέσω της εξαιρέσεως που θεσπίζει ο ν.1599/86 υπέρ του δεύτερου. Ο νομοθέτης , λοιπόν, λαμβάνοντας υπόψη την επιταγή του άρθρου 9 παρ.1 εδ.β' Σ, εξαιρεί από το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων , τα έγγραφα που αναφέρονται στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτων. Πρόκειται για τα "ονομαστικά διοικητικά στοιχεία" , κατά τον όρο που χρησιμοποιήθηκε στην αντίστοιχα γαλλική ρύθμιση.

Ο προσδιορισμός της έννοιας "ιδιωτική και οικογενειακή ζωή" γίνεται βάσει των κοινωνικών αντιλήψεων που επικρατούν σε μια κοινωνία σε συνδυασμό με το υποκειμενικό κριτήριο της βουλήσεως του ενδιαφερομένου ατόμου. Ο χαρακτηρισμός των αιτούμενων διοικητικών στοιχείων ως αναφερόμενων στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου, γίνεται κατ' ανάγκη ερήμην του «τρίτου». Με επιβαλλόμενη μεθοδολογικά τη στενότερη ερμηνεία των εξαιρέσεων , ερμηνευτικά καταλήγουμε στο ότι δεν εμπίπτουν στην παραπάνω εξαίρεση έγγραφα, τα οποία ο ιδιώτης επικαλείται για να προκαλέσει την έκδοση ευμενούς για τον ίδιο και δυσμενούς για τρίτο διοικητικής πράξεως³² ,αφού το γεγονός της επικλήσεως τους προς τη Διοίκηση ενδεχομένως σε βάρος τρίτων συνεπάγεται το ότι τα επικαλούμενα έγγραφα αποβάλλουν την ιδιότητα τους ως "αναφερόμενα στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτων" και τίθενται έξω από τη σφαίρα του προστατευόμενου απορρήτου.

Επιπλέον, το άρθρο 16 § 5 αναφέρει ότι δεν μπορεί να προβληθεί άρνηση της Διοίκησης για αίτημα γνωστοποίησης διοικητικού εγγράφου , με την επίκληση ιδιωτικού, ιατρικού, βιομηχανικού και εμπορικού απορρήτου, εφόσον το έγγραφο και το απόρρητο αφορούν αποκλειστικά τον αιτούντα. Το απόρρητο δε μπορεί να αντισταχθεί κατά του προσώπου στο οποίο αφορά. Ειδικότερα, βάσει της ίδιας παραγράφου , όσον αφορά στις πληροφορίες ιατρικού χαρακτήρα η Διοίκηση οφείλει να τις γνωστοποιεί στον αιτούντα με τη βοήθεια ιατρού.

Εκτός όμως από τον περιορισμό που αφορά την ιδιωτική και οικογενειακή τρίτων, υπάρχουν και **άλλες περιπτώσεις** όπου η Διοίκηση έχει τη δυνατότητα να αρνηθεί να γνωστοποιήσει τα αιτούμενα διοικητικά έγγραφα. Η άρνηση αυτή των υπηρεσιών δημοσίου τομέα είναι δυναμική (και όχι υποχρεωτική), εναπόκειται δηλαδή στη διακριτική τους ευχέρεια να αρνηθούν, και επιπροσθέτως αποτελεί εκτελεστή³³ διοικητική πράξη.

Η άρνηση, λοιπόν, αυτή είναι ανεκτή στις εξής περιπτώσεις : Α. Εφόσον παραβλάπτεται :

α) το **απόρρητο** των συζητήσεων του υπουργικού συμβουλίου και των άλλων κυβερνητικών οργάνων, β) το απόρρητο της εθνικής άμυνας και εξωτερικής πολιτικής ,γ) το απόρρητο της δημόσιας πίστης και του νομίσιματος ,δ) το

³² Λ.χ. πιστοποιητικό αναπηρίας ενώπιον Διοικητικής Επιτροπής για την κατ' επιλογή πρόσληψη στο Δημόσιο άνεργων αναπήρων

³³ Βλ. ΣτΕ 2139/93, 1400/92

απόρρητο της ασφάλειας του κράτους και της δημόσιας τάξης , ε) το ιατρικό απόρρητο, στ) το τραπεζικό απόρρητο , ζ) το βιομηχανικό απόρρητο , η) κάθε άλλο απόρρητο που προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. Β. Εάν η γνωστοποίηση του διοικητικού εγγράφου μπορεί **να δυσχεράνει την έρευνα** δικαστικών, στρατιωτικών ή διοικητικών αρχών σχετικά με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης .

Γ. Σε κάθε περίπτωση που ορίζεται με **κοινή απόφαση του Υπουργού** Προεδρίας της Κυβέρνησης και του αρμόδιου κατά περίπτωση υπουργού. Η απόφαση είναι δημοσιευτέα στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

3.6 Δυνατότητα Διοίκησης να αρνηθεί την ικανοποίηση του δικαιώματος και βάσει υπουργικών αποφάσεων - Περιπτωσιολογία

Είναι επιτρεπτή , λοιπόν, η θέσπιση εξαιρέσεων από το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων με κοινή απόφαση του Υπουργού Προεδρίας και του αρμόδιου κατά περίπτωση Υπουργού, μέσα στα πλαίσια της εξουσιοδοτήσεως του 16 § 4 ν.1599/86, μόνο σε περιπτώσεις που αυτό επιβάλλεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος³⁴. Οπωσδήποτε πρέπει η υπουργική απόφαση να περιέχει αιτιολογία και δεν μπορεί να καθιερώνει άρνηση για έγγραφο που έχει συνταχθεί από τον ίδιο τον αιτούντα.

Ενδεικτικά αναφέρουμε δύο κατηγορίες περιπτώσεων στις οποίες έγινε χρήση της εξουσιοδοτικής διάταξης του άρθρου 16 παρ.4 Σ, ώστε να απαγορευτεί το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα βάσει υπουργικών αποφάσεων, και πώς επικρίθηκαν οι τελευταίες από τους θεωρητικούς και το Συμβούλιο της Επικρατείας.

- I. **Γραπτά δοκίμια εξετάσεων:** Με την υπ' αρ. ΣΤ5/35 της 4/4.9.2987 απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως και του Υφυπουργού Εθνικής Παιδείας εξαιρέθηκαν από τη γνωστοποίηση τους πολίτες με τη χορήγηση αντιγράφων ή φωτοαντιγράφων τα εξής διοικητικά έγγραφα: α) τα γραπτά δοκίμια των μαθητών της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, β) τα γραπτά δοκίμια των υποψήφιων σπουδαστών για κατάταξη ή μετεγγραφή σε εκπαιδευτικά ιδρύματα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, γ) τα γραπτά των εκπαιδευτικών λειτουργών που είναι υποψήφιοι για μετεκπαίδευση στο Μαράσλειο Διδασκαλείο Δημοτικής Εκπαίδευσης ή οποιοδήποτε άλλο εμπορικό κέντρο, δ) τα γραπτά δοκίμια των εκπαιδευτικών λειτουργών υποψηφίων για απόσπασση σε ελληνικά σχολεία του εξωτερικού. Με βάση αυτή την υπουργική απόφαση του 1987, η αρμόδια υπηρεσία στις οριζόμενες περιπτώσεις μπορούσε να αρνηθεί στον πολίτη τη χορήγηση αντιγράφων . Δε νομιμοποιούνταν όμως να του αρνηθεί να λάβει γνώση με επιτόπια μελέτη. Συνεπώς το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων στις προαναφερθείσες περιπτώσεις δεν καταλύεται, αλλά περιορίζεται κατά το ένα σκέλος του. Η παραπάνω

---

³⁴ Βλ. ΣτΕ 1400/1992

απόφαση καταργήθηκε κατά ένα τμήμα της (γραπτά υποψηφίων για εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση) από τη νεότερη και ειδικότερη κοινή απόφαση με αρ.Φ 151/B3/1749 της 4.5/18.6.1993 των Υπουργών Προεδρίας και Παιδείας. Σύμφωνα με την απόφαση αυτή εξαιρούνται από τη γνωστοποίηση στους πολίτες με τη χορήγηση αντιγράφων ή φωτοαντιγράφων ή με την επίδειξη: α) τα γραπτά δοκίμια των υποψηφίων για εισαγωγή σε τμήματα ή σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης³⁵ και β) τις αποφάσεις των βαθμολογικών κέντρων ορισμού βαθμολογητών και αναβαθμολογητών των γραπτών δοκιμίων των υποψηφίων. Σύμφωνα με το αιτιολογικό της, η απόφαση αυτή λήφθηκε εν όψει της «ανάγκης εξασφάλισης ομαλής λειτουργίας της δημόσιας υπηρεσίας, λόγω υπερβολικά μεγάλου αριθμού υποψηφίων σπουδαστών, της εξασφάλισης των βαθμολογητών από κάθε είδους παρεμβάσεις και οχλήσεις κατά την άσκηση των καθηκόντων τους και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στην αντικειμενικά και αμερόληπτη διεξαγωγή των εισιτηρίων εξετάσεων». Παρά τη μεγαλόσχημη διατύπωση του σκεπτικού της, είναι πρόδηλη η αντιφατικότητα της τελευταίας διατύπωσης του αιτιολογικού³⁶. Είναι δυνατόν να ενισχύεται η εμπιστοσύνη των πολιτών στην αντικειμενική και αμερόληπτη διεξαγωγή των εισιτηρίων εξετάσεων, όταν επιβάλλεται στα γραπτά των υποψηφίων το πέπλο του απολύτως απόρρητου, ακόμη και μετά τη βαθμολόγησή τους, ως μέτρο που εξυπηρετεί τον αποκλεισμό ελέγχου των όποιων σφαλμάτων των οργάνων της Διοίκησης- βαθμολογητών; Σύμφωνα με όσα υποστηρίζει ο Τάχος, η απόφαση αυτή είναι «έκδηλα παράνομη, με την έννοια της πλήρους εκτροπής από το γράμμα και το πνεύμα των εξουσιοδοτικών διατάξεων του αρ. 16 Ν.1599/86».

- II. **Ατομικοί φάκελοι πολιτικών φρονημάτων:** Με την υπ' αρ. ΓΥ1987/7.9.1989 κοινή απόφαση των Υπουργών Προεδρίας, Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης ορίσθηκε ότι « οι διατηρούμενοι πολιτικοί φάκελοι πολιτικών φρονημάτων δεν είναι προσιτοί στους ενδιαφερόμενους ή το κοινό, θα παραδοθούν δε στην ιστορική έρευνα μετά την πάροδο εικοσαετίας». Υπενθυμίζεται ότι με την κοινή υπουργική απόφαση με αριθμό 8504/7-14668/28.8.1989 των Υπουργών Προεδρίας, Εσωτερικών και Δικαιοσύνης- Δημόσιας τάξης, αποφασίσθηκε η καταστροφή των ατομικών φακέλων των πολιτικών φρονημάτων των Ελλήνων πολιτών, που φυλάσσονταν από τις υπηρεσίες του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης³⁷.

---

³⁵ Βλ. και τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ.4 του ν.3149/2003, σύμφωνα με τις οποίες «το περιεχόμενο των γραπτών δοκιμίων των διαγωνισμών που διενεργούνται από το ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ), καθώς και η βαθμολόγηση βάσει των κριτηρίων με τα οποία αξιολογούνται τα στοιχεία των ατομικών φακέλων των υποψηφίων υποτρόφων για μεταδιδακτορική έρευνα στην Ελλάδα για τη χορήγηση υποτροφιών δεν επιτρέπεται να γνωστοποιούνται με οποιονδήποτε τρόπο σε τρίτα πρόσωπα είτε με επιτόπια μελέτη είτε με τη χορήγηση αντιγράφων ή φωτοαντιγράφων. Ο άμεσα ενδιαφερόμενος μπορεί να λάβει γνώση μόνο του δικού του γραπτού ή της δικής του βαθμολόγησης χωρίς τη χορήγηση σε αυτόν αντιγράφων».

³⁶ Παπαδόπουλος Νικόλαος, Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων, Διοικητική Δίκη, 1996, σελ. 1387

³⁷ Βλ. Μαγκάκης Γ., Η αντισυνταγματικότητα τόσο της καταστροφής των φακέλων πολιτικών φρονημάτων όσο και του απορρήτου εκείνων που διασώθηκαν, Υπ.1993, σελ 808-811, ΣτΕ 2139/1993

Η έκδοση της υπουργικής αυτής απόφασης υπαγορεύθηκε, σύμφωνα με το επίσημο αιτιολογικό της, από «λόγους έντονου δημοσίου συμφέροντος, που συνίστανται στη μη αναμόχλευση των πολιτικών παθών και στη διατήρηση του πνεύματος εθνικής συμφιλίωσης που επικρατούσε, όπως αυτό εκφράστηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο κατά τη συνεδρίαση της 28^{ης} Αυγούστου 1989».

Στην απόφαση αυτή αντιτάχθηκε έντονα η τότε αξιωματική αντιπολίτευση, αλλά και το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η κοινή υπουργική απόφαση δεν βρίσκει έρεισμα στην εξουσιοδοτική διάταξη του άρθρου 16 παρ.4 του Ν.1599/1986, όπως αυτή ερμηνεύεται ενόψει των άρθρων 2 παρ.1 και 5 παρ.1 Σ (ΣτΕ 2139/1993).

4 Νομολογία όσον αφορά στην άρνηση της Διοίκησης να γνωστοποιήσει διοικητικά έγγραφα στους πολίτες.

4.1 Νομολογία του ΣτΕ

Μετά τη θέση σε ισχύ του ν. 1599/86 εκδόθηκαν αρκετές αποφάσεις με τις οποίες το ΣτΕ αποφάνθηκε σε αιτήσεις ακυρώσεως πολιτών κατά της αρνήσεως της Διοίκησης να γνωστοποιήσει διοικητικά έγγραφα. Από την επισκόπηση αυτών , προκύπτει φανερά το γεγονός ότι το ΣτΕ ακυρώνει παράνομες αρνήσεις της Διοίκησης για γνωστοποίηση διοικητικών εγγράφων, εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο την άσκηση του συγκεκριμένου δικαιώματος. Παρακάτω παρατίθενται μερικές από αυτές:

- 644/1990 : Παραπέμφθηκε στην επταμελή σύνθεση , λόγω της σπουδαιότητας του κρινόμενου ζητήματος , αίτηση ακύρωσης , η οποία στρεφόταν κατά ρητής και κριθείσας ως εκτελεστής αρνήσεως του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας να χορηγήσει στον αιτούντα (και στον πατέρα του) φωτοαντίγραφο του δοκιμίου του στο μάθημα της Εκθέσεως , το οποίο έγραψε ως υποψήφιος για εξετάσεις του Ιουλίου 1998.
- 527/1991 : Προσβλήθηκε η άρνηση της Διοικήσεως (Διεύθυνση Προσωπικού του Υπουργείου Οικονομικών) να χορηγήσει στον αιτούντα αντίγραφα εγγράφων από τον πειθαρχικό φάκελο που σχηματίστηκε κατά υπαλλήλου που είχε καταγγείλει ο ίδιος (απολογητική θέση ενώπιον επιθεωρητών , πορίσματα , απολογία ενώπιον πειθαρχικού συμβουλίου).Ο αιτών είχε ισχυριστεί ενώπιον της Διοίκησης ότι τα αιτούμενα έγγραφα περιείχαν προσβολές και συκοφαντίες για το πρόσωπό του .Η Διοίκηση αρνήθηκε να του χορηγήσει τα αιτούμενα στοιχεία επικαλούμενη το υπ' αρ. Υ 118/84.87 έγγραφο της Υπηρεσίας Σχέσεων Κράτους-Πολίτη του Υπουργείου Προεδρίας της Κυβερνήσεως , σύμφωνα με το οποίο και κατ ' ερμηνεία του 16 ν. 1599/86 " ο φάκελος της πειθαρχικής διαδικασίας αφορά αποκλειστικά την υπηρεσία που την κινεί και αντίγραφα των στοιχείων της πειθαρχικής δίωξης δεν χορηγούνται σε τρίτους ".Όμως το ΣτΕ ,

κρίνοντας ότι η έννοια των διατάξεων του άρθρου 16 , είναι ευρεία και περιλαμβάνει και τα έγγραφα των πειθαρχικών φακέλων, καθώς και ότι η αρμόδια υπηρεσία μπορεί να αρνηθεί μόνο αν η γνωστοποίηση τους μπορεί να δυσχεράνει τη διεξαγόμενη έρευνα, αιτιολογώντας έτσι την άρνηση της , αποφάνθηκε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν είναι νόμιμη και την ακύρωσε.

- 2158/1991: Ο αιτών, επιφανής νομομαθής και γνωστός πολιτικός , ύστερα από την έκδοση της Γ Υ 1987 / 1989 αποφάσεως των Υπουργών Προεδρίας της Κυβερνήσεως , Δικαιοσύνης και Δημόσιας τάξης , υπέβαλε στον προϊστάμενο της Εισαγγελίας Πλημμελειοδικών Αθηνών "Αίτηση - Δήλωση ", με την οποία του ζητούσε να φροντίσει για τη μη καταστροφή του ατομικού φακέλου του , της συζύγου του και του πατέρα της συζύγου του. Το έγγραφο αυτό διαβιβάστηκε στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και σχετικά εκδόθηκε η προσβαλλόμενη πράξη του Διευθυντή Κρατικής Ασφάλειας, η οποία διαλάμβανε τα εξής: "Σε απάντηση της σχετικής αιτήσεως σας , σας γνωρίζουμε ότι ο ατομικός φάκελος σας και της συζύγου σας βρίσκονται στην υπηρεσία μας , μεταξύ των διατηρητέων που εξαιρέθηκαν από την πρόσφατη καταστροφή. Οι φάκελοι αυτοί, σύμφωνα με την παραπάνω κοινή απόφαση των Υπουργών δεν είναι προσιτοί στους ενδιαφερομένους ή στο κοινό , θα παραδοθούν δε στην ιστορική έρευνα μετά την πάροδο εικοσαετίας ".Το ΣΤΕ κατά πλειοψηφία έκρινε ότι η προσβαλλόμενη , περιοριζόμενη να πληροφορήσει τον αιτούντα για το περιεχόμενο της υπουργικής αποφάσεως , δεν έχει εκτελεστό χαρακτήρα και, συνεπώς απαράδεκτα προσβλήθηκε . Υπήρξε όμως σοβαρή μειοψηφία , κατά την άποψη της οποίας η προσβαλλόμενη έχει την έννοια της αρνήσεως της Διοικήσεως να καταστήσει προσιτό στον αιτούντα τον ατομικό φάκελο του και από τη διατύπωση της συνάγεται άρνηση και σε ενδεχόμενο σχετικό αίτημα του αιτούντος , γεγονός που κατά την προσβαλλόμενη θα άφηνε αδιάφορη τη Διοίκηση.
- 1400/1992 : Το ΣΤΕ σε επταμελή σύνθεση (ύστερα από παραπομπή) εκδίκασε αίτηση ακύρωσης υποψήφιου φοιτητή κατά της αρνήσεως της Διοικήσεως , η οποία , κριθείσα εκτελεστή διοικητική πράξη , θεμελιωνόταν στη ΣΤ3/85 /1987 κοινή απόφαση του Υπουργού Παιδείας και του Υφυπουργού Εθνικής Παιδείας και του 12 § 9 π.δ.238/1988 ("... επίδειξη σε οποιοδήποτε ή χορήγηση αντιγράφων ή φωτοαντιγράφων των γραπτών δοκιμίων δεν επιτρέπεται"), να του επιτρέψει να λάβει γνώση γραπτού του σε εξεταζόμενο μάθημα για την εισαγωγή του στα ΑΕΙ. Κρίθηκε ότι η προαναφερθείσα ΣΤ3/85/1987 κοινή απόφαση , εξαιρώντας από τη δυνατότητα των πολιτών να λαμβάνουν γνώση των απαριθμούμενων εγγράφων με χορήγηση φωτοαντιγράφων και χωρίς να θίγει το δικαίωμα γνώσης με επιτόπια μελέτη , δεν αντίκειται στα άρθρα 10 § 3 και 20 § 1 Σ και το περιεχόμενό της δικαιολογείται από λόγους συνδεδεμένους με την ομαλή λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας ενόψει της ανάγκης ικανοποιήσεως υπερβολικά μεγάλου αριθμού σχετικών αιτημάτων .Ακολούθως, το ΣΤΕ έκρινε ότι η διάταξη του 12 § 9 π.δ 238/1988 δεν κείται εντός της εξουσιοδοτήσεως του αρ. 3 ν.1771/1988 και συνεπώς είναι παράνομη και ακυρωτέα η άρνηση της διοικήσεως να επιτρέψει

την πρόσβαση με επιτόπια μελέτη , είναι όμως νόμιμη κατά το μέρος που αρνείται τη χορήγηση φωτοαντιγράφου.

- 1397/1993 : Η αιτούσα ανώνυμη εταιρία ζήτησε από το Ταμείο Εθνικής Οδοποιίας να της χορηγηθούν α) αντίγραφο της απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου του με την οποία αποφασίστηκε η εκμίσθωση σε άλλη ανώνυμη εταιρία παρόδων χώρων για την κατασκευή και εκμετάλλευση σταθμών εξυπηρέτησεως αυτοκινήτων β) αντίγραφο της σχετικής συμβάσεως μεταξύ του Ταμείου Εθνικής Οδοποιίας και της μισθώτριας εταιρίας. Η εν λόγω υπηρεσία αρνήθηκε με την αιτιολογία ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρ. 16 του ν. 1599/86 σε συνδυασμό με το 902 ΑΚ. Εκτός αυτού, ενώπιον του ΣτΕ υποστήριξε ότι για τη θεμελίωση του δικαιώματος παροχής αντιγράφων πρέπει ο αιτών να προβάλλει , δικαιολογεί και αποδεικνύει έννομο συμφέρον. Το ΣτΕ έκρινε ότι σαφώς το άρ. 16 ν. 1599 αποκλείει ως ειδικότερο την εφαρμογή του 902 ΑΚ , αφετέρου αρκεί η συνδρομή εύλογου ενδιαφέροντος και όχι έννομου συμφέροντος. Με το σκεπτικό αυτό ακυρώθηκε η προσβαλλόμενη άρνηση.
- 2139 / 1993 : οι αιτούντες (σύζυγοι, από τους οποίους ο ένας επιφανής νομομαθής πολιτικός) ζήτησαν από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης να τους χορηγηθούν αντίγραφα των φακέλων πολιτικών φρονημάτων τους, αίτημα το οποίο απορρίφθηκε με την επίκληση της Γ Υ 1987/1989 κοινής υπουργικής αποφάσεως. Το ΣτΕ έκρινε εν πρώτοις ότι α) από την 2158/91 απόφασή του , η οποία απέρριψε αίτηση ακυρώσεως του ενός αιτούντος στρεφόμενη κατά της πράξεως του Διευθυντή Κρατικής Ασφάλειας δεν απέρρευσε δεδικασμένο β) η Γ Υ 1987/ 1989 κοινή απόφαση δεν ανάγεται στη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας και συνεπώς οι προσβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως , αναφερόμενοι στη νομιμότητα της συναποφάσεως αυτής, δεν καθιστούν την αίτηση απαράδεκτη. Ακολούθως, κατά πλειοψηφία κρίθηκε ότι η κοινή υπουργική απόφαση ,πάνω στην οποία βασίστηκε η προσβαλλόμενη άρνηση , δεν βρίσκει έρεισμα στην εξουσιοδοτική διάταξη του 16 § 4 ν. 1599 , διότι η διάταξη αυτή ερμηνευόμενη ενόψει των άρθρων 2 § 1 (προστασία της αξίας του ανθρώπου) και 5 § 1 (δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας) δεν έχει την έννοια ότι παρέχει εξουσιοδότηση να απαγορευθεί κανονιστικώς η πρόσβαση στους ατομικούς φακέλων πολιτικών φρονημάτων στα ενδιαφέροντα πρόσωπα, τα οποία αφορούν οι φάκελοι. Κατά συνέπεια ακυρώθηκε η προσβαλλόμενη αρνητική πράξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης.
- 3137 / 1995 : Από το ιστορικό της υποθέσεως (πρόκειται για αίτηση ακύρωσης κατά αρνήσεως διοικητή αστυνομικού τμήματος να ανακαλέσει άδεια λειτουργίας καταστήματος μπαρ) προκύπτει ότι η αιτούσα (διαχειρίστρια πολυκατοικίας) , διαμαρτυρούμενη για τη λειτουργία ενός μπαρ , ζήτησε από το αρμόδιο κατά τόπο αστυνομικό τμήμα να της χορηγήσει αντίγραφο υπεύθυνης δήλωσης της εκμισθώτριας του καταστήματος , στην οποία αναγραφόταν ότι επιτρέπεται η λειτουργία μπαρ στο ισόγειο της συγκεκριμένης πολυκατοικίας και η οποία ως δικαιολογητικό προσκομίστηκε από τον κάτοχο της άδειας (προκειμένου να πετύχει τη χορήγηση της

τελευταίας).Ο διοικητής του αστυνομικού τμήματος απάντησε ότι δεν δύναται να χορηγήσει αντίγραφο υπεύθυνης δήλωσης της ιδιοκτήτριας του χώρου , " καθόσον αυτή δεν αποτελεί διοικητικό έγγραφο , σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 16 ν. 1599/86 και κατά συνέπεια δεν είναι δυνατή η χορήγηση της ".Η απάντηση αυτή συνοδευόταν από την πληροφορία ότι το αιτούμενο έγγραφο και η καταγγελία της αιτούσας διαβιβάστηκαν στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών. Το ΣΤΕ δεν εξέτασε τη νομιμότητα της αρνήσεως αυτής διότι δεν προσβλήθηκε με αίτηση ακυρώσεως.

- 3943 / 1995 : Οι αιτούντες (ένα σωματείο και δύο αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρίες οι σκοποί των οποίων σχετίζονται με την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος) ζήτησαν από το Υπουργείο Βιομηχανίας , Ενέργειας και Τεχνολογίας να τους χορηγηθούν στατιστικά υδρολογικά στοιχεία για τις λεκάνες ορισμένων ελληνικών ποταμών. Με το προσβαλλόμενο έγγραφο της αρμόδιας Διεύθυνσης γνωστοποιήθηκε στους αιτούντες ότι η υπηρεσία δεν έχει στη διάθεση της τα αιτούμενα στοιχεία και τους υποδείχθηκε να απευθυνθούν σε φορείς έρευνας που τηρούν τα σχετικά πρωτογενή στοιχεία. Το ΣΤΕ εν πρώτοις θεώρησε ότι η προσβαλλόμενη έχει εκτελεστό χαρακτήρα. Ακολούθως, μνημόνευσε τις διατάξεις του άρθρου 16 ν. 1599/86 σε συνδυασμό με την οδηγία 90/313/ΕΟΚ/ 7. 6 1990 "σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος" και αποφάνθηκε ότι το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα εξασφαλίζεται από τις ρυθμίσεις του ελληνικού νόμου. Διαπίστωσε , κατ ' επίκληση του ν. 1739/1987 , ότι η Διεύθυνση Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων του Υπουργείου Βιομηχανίας , Ενέργειας και Τεχνολογίας, που εξέδωσε την προσβαλλόμενη, είναι αρμόδια για τη χορήγηση των αιτούμενων στοιχείων είτε αυτά τηρούνται στο αρχείο της είτε βρίσκονται σε άλλες υπηρεσίες, ο συντονισμός της δραστηριότητας των οποίων ανήκει σε αυτήν , και επομένως οφείλει να τα αναζητήσει από τις οικείες υπηρεσίες , εφόσον υποβληθεί σε αυτήν αίτηση χορήγησης υδρολογικών στοιχείων. Με αυτό το σκεπτικό το ΣΤΕ ακύρωσε την προσβαλλόμενη.

4.2 Νομολογία Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

Η νομολογία του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, κατά παράδοση συντηρητική και περιορισμένης εμβέλειας σε σχέση με αυτή του ΣΤΕ, εξέφρασε συστατική άποψη για το περιεχόμενο και τους όρους άσκησης του εν λόγω δικαιώματος. Αμφισβήτησε την αποσύνδεση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων από το έννομο συμφέρον του αιτούντος , περιόρισε το εύρος του όρου των " διοικητικών εγγράφων" και απαίτησε τήρηση τύπου ως προς τη διαδικασία άσκησης του δικαιώματος.

4.3 Πράξεις του Συνηγόρου του Πολίτη

A) Πόρισμα 1613.2.5. (8.12.1999) : Η μη παροχή στοιχείων διοικητικών εγγράφων από τον Δήμο Ερυθρών, αφορά παράβαση της αρχής της νομιμότητας, καταπάτηση νομίμων δικαιωμάτων του πολίτη και συνιστά οπωσδήποτε κακοδιοίκηση λόγω μη ορθής αντιμετώπισης του πολίτη και τήρησης παρελκυστικής συμπεριφοράς, τόσο ως προς τον τελευταίο, όσο και ως προς τον Συνήγορο του Πολίτη.

B) Πόρισμα 4832/00/2.2 (26.4.2000) : Η άρνηση πρόσβασης σε διοικητικά έγγραφα για λόγους απορρήτου πρέπει να βασίζεται σε ειδικές διατάξεις που προβλέπουν το απόρρητο. Ακόμα και αν τέτοια ειδική διάταξη πράγματι υφίσταται, η υπηρεσία υποχρεούται πριν την επικαλεστεί και στο πλαίσιο της οφειλόμενης πίστης προς το Σύνταγμα (Σ 103 παρ.1), να εξετάσει το ενδεχόμενο η διάταξη αυτή να αντίκειται στο ισχύον Σύνταγμα της χώρας, στο βαθμό που θα πλήττει όχι μόνο τις αρχές της νομιμότητας, της διαφάνειας και της χρηστής διοίκησης που διέπουν τη λειτουργία των κρατικών υπηρεσιών αλλά και το θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα για παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνει τόσο το ισχύον Σύνταγμα (άρθρο 20 Σ) όσο και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

5 Η Δικαστική προστασία διοικουμένου σε σχέση με την άρνηση της Διοίκησης να χορηγήσει διοικητικά έγγραφα.

Κατά της αρνήσεως της Διοίκησης να χορηγήσει τα αιτούμενα έγγραφα ο πολίτης έχει τη δυνατότητα να προσφύγει στα δικαστήρια. Η άρνηση αποτελεί πράξη εκτελεστή , η διαφορά που ανακύπτει ανάμεσα στον πολίτη και τις αρμόδιες αρχές είναι διοικητική και μάλιστα ακυρωτική , για την εκδίκαση της οποίας αρμόδιο είναι το ΣΤΕ, εκτός βέβαια αν η προσβαλλόμενη είναι ατομική πράξη που αφορά τις κατά το άρθρο 1 § 1 ν. 702/1977 περιπτώσεις οπότε αρμόδιο είναι το τριμελές Διοικητικό Εφετείο³⁸. Η άρνηση της δημόσιας υπηρεσίας μπορεί να προσβληθεί με το ένδικο βοήθημα της αιτήσεως ακυρώσεως, είτε είναι ρητή είτε σιωπηρή. Σε περίπτωση σιωπηρής αρνήσεως , η αίτηση ακύρωσης στρέφεται κατά παράλειψης οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, η οποία τεκμαίρεται μετά την πάροδο ενός μήνα από την υποβολή της αίτησης γνώσης του διοικητικού εγγράφου. Οι λόγοι ακύρωσης είναι κυρίως η παράβαση κατ ' ουσίαν διάταξης νόμου και η παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας (έλλειψη αιτιολογίας, παράλειψη προηγούμενης ακρόασης του πολίτη).

Ωστόσο, η άρνηση χορήγησης του αιτούμενου εγγράφου από τους υπαλλήλους της Διοίκησης , ενδέχεται να επισύρει γι ' αυτούς ποινική, πειθαρχική αλλά και αστική ευθύνη υπέρ του πολίτη.

³⁸ ΔιοικΕφΘεσς 1504/1987 σε Αρμεν.1988, σελ.272 επ.

6 Άρθρο 5 του Νόμου 2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας) – Αποκλίσεις από τη ρύθμιση του α.16 του Ν.1599/1986

Με το ν.2690/1999 κυρώθηκε ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας (ΚΔΔ) ο οποίος είχε συνταχθεί από την Επιτροπή που είχε συγκροτηθεί κατ' εξουσιοδότηση των διατάξεων του άρθρου 18 παρ. 18 και 24 του νόμου 2503/1997 με σκοπό την αναθεώρηση και τη συμπλήρωση του Σχεδίου Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας , το οποίο είχε καταρτιστεί από την Επιτροπή του άρθρου 8 παρ. 1 του ν. 2225/1994. Ο ΚΔΔ δεν παρουσιάζει την παραδοσιακή φυσιογνωμία των άλλων κωδίκων των χωρών της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης . Ενώ περιέχει νομολογιακές λύσεις για θέματα διοικητικής διαδικασίας και ενστερνίζεται ισχύουσες διατάξεις νόμων, δεν περιλαμβάνει νομοθετικούς ορισμούς, (δεν ορίζει ούτε το αντικείμενο του δηλαδή τη διοικητική διαδικασία) ούτε διατάξεις περί αρμοδιότητας οργάνων ή αρχών της διαδικασίας. Κατ' εξαίρεση, για τον ορισμό των «διοικητικών εγγράφων» αναφέρει στο άρθρο 5 παρ.1 εδ.β' ΚΔΔιαδ « Ως διοικητικά έγγραφα νοούνται όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις».

Ο ΚΔΔ ρυθμίζει εκτός των άλλων και την πρόσβαση σε διοικητικά έγγραφα στο άρθρο 5, το οποίο υπό τον τίτλο «Πρόσβαση στα έγγραφα» καθιερώνει το δικαίωμα καθενός να λαμβάνει γνώση των διοικητικών πληροφοριών που επιθυμεί.

Το θέμα που μας απασχολεί στο οικείο κεφάλαιο, είναι το κατά πόσον το άρθρο 5 του ΚΔΔ τροποποιεί το άρθρο 16 του ν. 1599/86 το οποίο αναλύθηκε διεξοδικά παραπάνω. Η Αιτιολογική Έκθεση του άρθρου 5 του ν.2690/1999 αναφέρει χαρακτηριστικά, ότι στο άρθρο αυτό διαλαμβάνονται οι ισχύουσες διατάξεις του άρθρου 16 του ν. 1599/86 , με ουσιώδεις πάντως διαφοροποιήσεις. Επιπροσθέτως, το άρθρο 33 του ΚΔΔ ορίζει ότι από την έναρξη ισχύος του Κώδικα ,αν σε αυτόν δεν ορίζεται διαφορετικά , καταργείται κάθε γενική διάταξη η οποία αναφέρεται σε θέμα ρυθμιζόμενο από αυτόν. Επομένως, το άρθρο 5 του ν.2690/1999 επανέλαβε ουσιαστικά τη ρύθμιση του άρθρου 16 του Ν.1599/1986 με τις ακόλουθες όμως *διαφοροποιήσεις*:

- ✓ Έτσι, το άρθρο 16 του ν.1599/1986 καθιερώνει το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα του «δημόσιου τομέα» (δηλαδή και στα έγγραφα των ΝΠΙΔ που ανήκουν στον δημόσιο τομέα), ενώ το άρθρο 5 ΚΔΔιαδ εφαρμόζεται (σύμφωνα με το άρθρο 1 του Κώδικα) μόνο στο Δημόσιο, στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και στα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Ως εκ τούτου, υποστηρίζεται βάσιμα ότι το άρθρο 16 του ν.1599/1986 δεν έχει καταργηθεί και εξακολουθεί να εφαρμόζεται όσον αφορά την πρόσβαση στα έγγραφα των ΝΠΙΔ του δημόσιου τομέα³⁹.

³⁹ Βλ. ΑρχΠροστΔεδομΠροσΧαρ 25/2006, η οποία αφήνει ανοιχτό το ζήτημα αν η χορήγηση εγγράφων από ΝΠΙΔ του δημοσίου τομέα διέπεται από το άρθρο 5 του ΚωδΔιοικΔιαδ ή το άρθρο 16 του ν.1599/1986.

- ✓ Το άρθρο 5 του ΚΔΔ όπως ήδη αναφέρθηκε καθιερώνει το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα "για κάθε ενδιαφερόμενο". Με τη διάταξη αυτή δεν περιορίζεται ο κύκλος των προσώπων που έχουν το δικαίωμα αυτό σύμφωνα με το άρθρο 16 ν. 1599/86. Διότι μπορεί, τα άρθρα 16 § 1 και 24 § 1 να θεμελιώνουν ως δικαιούχους όχι μόνο τους πολίτες αλλά όλους τους διοικούμενους , όμως σύμφωνα με τη νομολογία του ΣτΕ το δικαίωμα αυτό πρέπει να ασκείται στο πλαίσιο του "εύλογου ενδιαφέροντος" , προϋπόθεση που σημαίνει ότι μπορεί να ασκείται χωρίς έννομο συμφέρον αλλά όχι και χωρίς την τήρηση ορισμένων συνταγματικών επιταγών όπως το άρθρο 25 § 3.
- ✓ Μια βασική τροποποίηση την οποία προκαλεί ο ΚΔΔ, είναι αυτή που υπάρχει στο άρθρο 5 § 3 . Ο ΚΔΔ διευρύνει τον κύκλο των απαγορεύσεων προσθέτοντας μαζί με την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, και το απόρρητο ως λόγο εξαιτίας του οποίου παύει να υφίσταται το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα. Στο δεύτερο εδάφιο του ίδιου άρθρου επαναλαμβάνονται οι απαγορεύσεις του άρθρου 16 του ν.1599/86.
- ✓ Όσον αφορά στο άρθρο 5§4, εδώ υπάρχει μια σχετική τροποποίηση που περιορίζει κάπως τον διοικούμενο, καθώς αντί της σωρευτικής δυνατότητας για επιτόπια μελέτη ή και λήψη αντιγράφων , προβλέπεται διαζευκτική ευχέρεια μεταξύ των δύο τρόπων άσκησης του δικαιώματος.
- ✓ Επιπλέον, το άρθρο 5 § 2 που αναφέρεται στο δικαίωμα γνώσης των ιδιωτικών εγγράφων και το οποίο απαιτεί ειδικό έννομο συμφέρον καλύπτει τη διάταξη του άρθρου 16 § 5 εδάφιο 1 του ν. 1599/86. Δεν υπάρχει όμως ρύθμιση και αποσιωπάται η απαγόρευση της δυνατότητας αναπαραγωγής , διάδοσης και χρησιμοποίησης για εμπορικούς λόγους (του άρθρου 16 § 7 του ν. 1599/86).

Συνοψίζοντας, ο ΚΔΔ προβλέπει την πρόσβαση όχι μόνο στα διοικητικά έγγραφα , αλλά και στα ιδιωτικά τα οποία φυλάσσονται από τις διοικητικές αρχές. Ως προς τα διοικητικά έγγραφα επαναλαμβάνεται ο ήδη ισχύων νόμος 1599/86 χωρίς να απαιτείται η επίκληση και απόδειξη έννομου συμφέροντος . Αντίθετα, ως προς τα φυλασσόμενα ιδιωτικά έγγραφα , είναι απαραίτητη η ύπαρξη ειδικού έννομου συμφέροντος. Αυτή η παράλληλη ισχύς των δύο νομοθετημάτων δε συμβάλλει ασφαλώς στην ασφάλεια του δικαίου και δε συμβαδίζει με τη διεθνή τάση της θέσπισης ενιαίου νόμου για την πρόσβαση στα έγγραφα του συνόλου του δημόσιου τομέα, στο βαθμό τουλάχιστον που οι φορείς του δημόσιου τομέα ασκούν αρμοδιότητες δημόσιου δικαίου υπό την ουσιαστική- λειτουργική έννοια, συμπεριλαμβανομένων ακόμη και των ιδιωτών που χρησιμοποιούνται από το δημόσιο για την άσκηση καθηκόντων δημοσίου δικαίου.

7 Ειδικές διατάξεις που θεσπίζουν δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων- Ιδίως η πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες

Εκτός από το ν. 1599/86 που αναλύθηκε προηγουμένως, υπάρχουν και άλλες ειδικές διατάξεις που θεσπίζουν δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων.

- Πρακτικά κοινοτικών συμβουλίων και των άλλων συμβουλίων ΟΤΑ. Σύμφωνα με το Δημοτικό και Κοινοτικό Κώδικα (άρθρο 96 § 7 του νέου και ισχύοντος π.δ. 410/1995), κάθε δημότης ή κάτοικος ή φορολογούμενος έχει δικαίωμα να ζητήσει κυρωμένα αντίγραφα των πρακτικών ή αποφάσεων των συμβουλίων, διάταξη ειδικότερη (*lex specialis*) σε σχέση με το άρθρο 16 ν.1599/86.
- Το άρθρο 6 ν.1943/1991 (χωρίς να θίγει την εφαρμογή του άρ.16 ν.1599/86) θέσπισε με στόχο τη διαφάνεια της Διοίκησης , την υποχρέωση των δημόσιων υπηρεσιών να δημοσιοποιούν στοιχεία ενεργειών τους που αφορούν : α) οικοδομικές άδειες , πράξεις τακτοποίησης , διαδικασία αυθαίρετων κατασκευών, σημειακές χωροθετήσεις ,β) στεγαστικά δάνεια, γ) συντάξεις, δ) τηλεφωνικές συνδέσεις , συνδρομητικά κέντρα , ε) ηλεκτροδότηση στ) υδροδότηση ζ) επιδοτήσεις αγροτικών προϊόντων , ενισχύσεις αγροτών , αγροτουρισμού, δάνεια σε αγρότες, άδειες σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις , η) ορισμένες (με κοινή υπουργική απόφαση) προμήθειες. Ο Υπουργός Προεδρίας και ο κατά περίπτωση Υπουργός εξουσιοδοτείται να καθιερώνει υποχρέωση δημοσιότητας και σε άλλες περιπτώσεις, βάσει του εδ. γ' του άρ. 6 § 1.
- Διοικητικά στοιχεία σχετικά με το περιβάλλον. Πέρα από το άρθρο 16 ν. 1599/86, ο νόμος 1650/86 " Για την προστασία του περιβάλλοντος " περιέχει μια ομάδα αποσπασματικών ρυθμίσεων που προβλέπουν δημοσιότητα των σχετικών στοιχείων. Βάσει της κοινής απόφασης με αριθμό 77921/1440 της 6/14.9.1995 των Υπουργών Προεδρίας , Εσωτερικών , Εθνικής Οικονομίας και ΠΕΧΩΔΕ η οποία εκδόθηκε προς εναρμόνιση με την οδηγία 90/313/ΕΟΚ⁴⁰ του Συμβουλίου της 7ης Ιουνίου 1990 των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων , κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα μετά από αίτηση του στις δημόσιες αρχές να ζητά να του χορηγηθούν έγγραφα με προϋπόθεση την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος. (άρθρο 3 § 1).Η απόφαση αυτή επιδιώκει ενιαία ρύθμιση του θέματος και περιορίζει το κατά το άρθρο 16 δικαίωμα.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 § 1 (περ. α ,β) της Υ.Α οι δημόσιες αρχές μπορούν να αρνηθούν την ικανοποίηση του δικαιώματος σε περιπτώσεις αντίστοιχες του άρθρου 16 § 3 (περ. α, β,) του ν. 1599/86 , όπως και σε άλλες περιπτώσεις που ρητά αναφέρει η απόφαση.

⁴⁰ Γ.Ζιάμος/Π.Παναγιωτόπουλος/Β.Ρουμελιώτου, Περιβαλλοντική πληροφόρηση και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003 σελ.87 επ.

Πρωτοτυπία της συγκεκριμένης υπουργικής απόφασης είναι η σύσταση " Επιτροπής για τη πρόσβαση σε πληροφορίες για το περιβάλλον " και η πρόβλεψη προσφυγής εναντίον της. Σε περίπτωση απόρριψης , αδικαιολόγητης αγνόησης ή ανεπαρκούς απάντησης της Διοίκησης σε αίτηση γνώσης στοιχείων σχετικά με το περιβάλλον, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να ζητήσει διοικητική επανεξέταση του ζητήματος μέσα σε προθεσμία είκοσι ημερών από την κοινοποίηση σε αυτόν της σχετικής απάντησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ : Η προστασία των προσωπικών δεδομένων

8 Εννοιολογική οριοθέτηση του έννομου αγαθού

Τα προβλήματα που προέκυψαν από την τεχνολογική εξέλιξη στη σύγχρονη εποχή αντιμετωπίστηκαν από τους εθνικούς νομοθέτες με ειδικές ρυθμίσεις οι οποίες συγκροτούν το δίκαιο της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Παρ' όλο που σημείο αναφοράς των ρυθμίσεων του δικαίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι οι πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα, οι κίνδυνοι στους οποίους αναφέρονται οι νομικές ρυθμίσεις αφορούν ουσιαστικά την προστασία της προσωπικότητας του ατόμου και ειδικότερα *το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής, τη σφαίρα του απορρήτου και το γενικότερο δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητάς του*, ενώ επηρεάζουν και την άσκηση και άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων του.

Σύμφωνα με ένα γενικό ορισμό, το δίκαιο της προστασίας προσωπικών δεδομένων έχει ως στόχο την προστασία του ατόμου από τους κινδύνους που προκαλούνται από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που το αφορούν. Ειδικότερα, το αντικείμενο του κλάδου αυτού του δικαίου είναι η θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, οι οποίες αποβλέπουν στην προστασία των συνταγματικών δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής ζωής⁴¹.

9 Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος

Η προστασία τη ιδιωτικής ζωής του καθενός συνδέεται άμεσα και με τη διαφύλαξη των προσωπικών του δεδομένων κάθε είδους και, ιδίως, αυτών που μπορούν να χαρακτηριστούν ως «ευαίσθητα» (δεδομένα που αφορούν λ.χ. τις πολιτικές, θρησκευτικές, φιλοσοφικές πεποιθήσεις). Ήδη από το έτος 1997, σε νομοθετικό επίπεδο είχε θεσπιστεί ο ν.2472/1997 περί προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Λόγω, όμως, της ιδιαίτερης σημασίας της προστασίας των προσωπικών δεδομένων από αυθαίρετες παρεμβάσεις τρίτων και των συνεχώς αυξανόμενων κινδύνων για τα προσωπικά δεδομένα στη σημερινή εποχή της ραγδαίας εξέλιξης της

---

⁴¹ Ιγγλεζάκης Ι., Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004, σελ.47-48

τεχνολογίας, ο αναθεωρητικός νομοθέτης επέλεξε να μην αρκεστεί στην υφιστάμενη προστασία σε επίπεδο κοινού νόμου, αλλά να θεσπίσει μία νέα, ειδική διάταξη για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Έτσι, με την αναθεώρηση του 2001 προστέθηκε νέο άρθρο (άρθρο 9^A), το οποίο καθιερώνει το «δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει». Με το άρ. 9 A δεν εισάγεται ένα " νέο δικαίωμα ", διότι η διάταξη αυτή τυποποιεί σε συνταγματικό επίπεδο προγενέστερες ρυθμίσεις διεθνών νομικών κειμένων⁴² για τη προστασία των προσωπικών δεδομένων αλλά και της κοινής νομοθεσίας . Περαιτέρω, στο ίδιο άρθρο κατοχυρώνεται και συνταγματικά η ανεξάρτητη διοικητική αρχή με αντικείμενο την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Υποκείμενα του άρ. 9 A είναι όλα τα πρόσωπα που βρίσκονται στην Ελλάδα και όχι μόνο οι Έλληνες .Φορείς του δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρ. 9 A είναι τόσο οι Έλληνες πολίτες όσο και οι αλλοδαποί και οι ανιθαγενείς, αφού το Σ δεν κάνει διάκριση. Αποδέκτες του δικαιώματος είναι όλοι οι φορείς δημόσιας εξουσίας και συγκεκριμένα , το Κράτος και τα άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου , αλλά και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου τα οποία ασκούν δημόσια εξουσία και στα οποία αποκλειστικός ή κύριος μέτοχος είναι το Κράτος .

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι η προστασία των προσωπικών δεδομένων είναι ίσως η πιο χαρακτηριστική περίπτωση, η οποία αναδεικνύει τη σημασία της διαπροσωπικής ενέργειας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αφού οι περισσότερες προσβολές προέρχονται συνήθως από ιδιωτικούς φορείς και, πρωτίστως, από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Συνεπώς, τυγχάνει αναμφισβήτητη εφαρμογής και το άρθρο 25 παρ. 1 εδ. γ' Σ, σύμφωνα με το οποίο τα θεμελιώδη δικαιώματα «ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν»⁴³.

10 Το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού

Το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων είναι ένα ατομικό δικαίωμα που διαφοροποιείται από το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού⁴⁴.

Το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού σύμφωνα με την απόφαση της 15. 12 1983 του γερμανικού Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου , συνίσταται στη δυνατότητα του ατόμου να αποφασίζει και να συμπροσδιορίζει πότε και υπό ποιες προϋποθέσεις είναι δυνατή η επεξεργασία πληροφοριών που το αφορούν. Αναφερόμαστε, λοιπόν, στη δυνατότητα του πολίτη να αποφασίζει μόνος του σχετικά με την αποκάλυψη

---

⁴² Βλ.Οδηγία 95/46/EK για την προστασία των φυσικών προσώπων από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων ,που δημοσιεύτηκε στις 24 Οκτωβρίου 1995 και εισήχθη στο εσωτερικό δίκαιο με το ν.2472/1997 και Γ. Λουκέρη , Εναρμόνιση του δικαίου της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ΝοB 1997 , σελ. 547 επ.

⁴³ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τόμος 3 Ημ. Β', Αθήνα 2005, σελ.153-154

⁴⁴ Βλ. αντίθετα Χρυσόγono, Ατομικά και Κοινωνικά δικαιώματα , σελ. 197, ο οποίος εκτιμά ότι στο άρ. 9 A βρίσκει ρητή κατοχύρωση το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης.

και χρήση προσωπικών πληροφοριών που το αφορούν. Το δικαίωμα αυτό συνάγεται από το γενικότερο δικαίωμα της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας σε συνδυασμό με την προστασία της ανθρώπινης αξιοπρέπειας.

Το κράτος ,επομένως , δεν μπορεί να επεμβαίνει στον προσωπικό ατομικό χώρο , γιατί το άτομο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει ελεύθερα και με ευθύνη του την προσωπικότητα του μέσα σε έναν "εσωτερικό χώρο ", στον οποίο δεν επιτρέπεται καμία πρόσβαση από τον κοινωνικό περίγυρο. Βέβαια , κάθε συλλογή προσωπικών στοιχείων δεν προσβάλλει την προσωπικότητα του ατόμου, αυτό συμβαίνει μόνο όταν οι πληροφορίες καλύπτουν εκείνο το χώρο της ανθρώπινης δραστηριότητας που έχει εμπιστευτικό χαρακτήρα.

Το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού, ένα δικαίωμα με έντονη κοινωνική διάσταση (δεν περιορίζεται στο status ενός αμυντικού δικαιώματος) δεν είναι ένα απόλυτο δικαίωμα που απαγορεύει ή περιορίζει την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων , αλλά αποτελεί όπως εύστοχα παρατήρησε ο Σπύρος Σημίτης "ένα μέσο ελέγχου της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων". Επιπλέον, δεν αναγνωρίζεται ως ανεξάρτητο δικαίωμα , κατά το ελληνικό δίκαιο, αλλά συνιστά μια πτυχή του δικαιώματος προστασίας της ιδιωτικής ζωής⁴⁵.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως , το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων διαφοροποιείται από το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Αρχικά , η γεινίαση του άρ. 9 Α με το άρ. 9 Σ υποδηλώνει ότι το δικαίωμα του άρ. 9 Α είναι κατά βάση ατομικό-αμυντικό δικαίωμα , όπως και το άρ. 9 Σ. Κατά δεύτερον, από την ερμηνεία της διάταξης συνάγεται ότι το άρ. 9 Α καθιερώνει ένα αμυντικό δικαίωμα κατά των επεμβάσεων στις θεμελιώδεις ελευθερίες και ιδίως στο δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής .Ωστόσο, η διάταξη του άρ. 9 Α έχει σαφώς ευρύτερη ρυθμιστική εμβέλεια από τη διάταξη του άρ. 9 Σ καθώς δεν περιορίζεται στην προστασία του απόρρητου του ιδιωτικού βίου , αλλά αναφέρεται στην εν γένει συλλογή , επεξεργασία και χρήση προσωπικών δεδομένων και έτσι, αποδεσμεύει τη συνταγματική προστασία από την αναζήτηση του περιεχομένου του ιδιωτικού βίου και τη συζήτηση σχετικά με την οριοθέτηση του απορρήτου της ιδιωτικής σφαίρας.

11 Ο Νόμος 2472/1997

11.1 Εισαγωγικά

Με το ν. 2472/1997 η Ελλάδα συμμορφώθηκε προς την κοινοτική οδηγία Οδηγία 95/46/EK για την προστασία του πολίτη από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων , δηλαδή πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα. Οι ρυθμίσεις αυτές θεωρούνται αναγκαίες για τη διασφάλιση του φιλελεύθερου και δημοκρατικού χαρακτήρα της τεχνολογικής ανάπτυξης , ενώ δεν κατοχυρώνουν απλώς την ιδιωτική σφαίρα αλλά διασφαλίζουν την άσκηση των περισσότερων από τα θεμελιώδη δικαιώματα (πχ. την ελεύθερη συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις και σωματεία) . Η θέσπιση του ν.

⁴⁵Ιγγλεζάκης Ιωαν., ο.π. σελ, 51-55

2472/1997 θεωρήθηκε υποχρέωση του Έλληνα νομοθέτη κατά τις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας , της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής , της αξίας του ανθρώπου και του απορρήτου των επικοινωνιών όπως και αποτέλεσε συμμόρφωση προς την υποχρέωση απέναντι στην Ε.Ε και στο Συμβούλιο της Ευρώπης⁴⁶ .

11.2 Αντικείμενο του νόμου και νομοθετικοί ορισμοί

Το άρθρο 1 του ν. 2472/1997⁴⁷ προσδιορίζει το αντικείμενο του νόμου , το οποίο συνίσταται στη θέσπιση των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα , με στόχο την προστασία των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών των φυσικών προσώπων και της ιδιωτικής ζωής.

Το άρθρο 2 προβαίνει στην παράθεση των βασικών ορισμών που χρησιμοποιούνται στο νόμο. Ως "**δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα** " νοείται οποιαδήποτε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων , ενώ στην έννοια αυτή δεν εμπίπτουν τα στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικά στοιχεία . Ιδιαίτερη κατηγορία προσωπικών δεδομένων αποτελούν τα "**ευαίσθητα δεδομένα** " , στα οποία συμπεριλαμβάνονται όσα αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση , τα πολιτικά φρονήματα , τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση , σωματείο και συνδικαλιστική οργάνωση , την υγεία , την κοινωνική πρόνοια και την ερωτική ζωή , καθώς και τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες (περ. β άρ. 2).

Υποκείμενο των δεδομένων θεωρείται το φυσικό πρόσωπο , στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα και του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί , δηλαδή μπορεί να προσδιοριστεί αμέσως ή εμμέσως , ιδίως βάσει αριθμού ταυτότητας ή βάσει ενός ή περισσότερων συγκεκριμένων στοιχείων που χαρακτηρίζουν την υπόστασή του (περ. γ') .

Ως **επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα** νοείται κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται από το Δημόσιο ή από ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων που πραγματοποιείται σε προσωπικά δεδομένα. Εξειδικευμένη αναφορά γίνεται στη **διασύνδεση** , η οποία αποτελεί μορφή επεξεργασίας που συνίσταται στη δυνατότητα συσχέτισης των δεδομένων ενός αρχείου με δεδομένα αρχείου ή αρχείων που τηρούνται από άλλον ή άλλους υπεύθυνους επεξεργασίας ή που τηρούνται από τον ίδιο υπεύθυνο για άλλο σκοπό (περ. στ '). Συναφής είναι και η έννοια του **αρχείου δεδομένων** , τα οποία αποτελούν ή μπορεί να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας (περ. ε').

Ο κύκλος των προσώπων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου, περιλαμβάνει : α) τον υπεύθυνο επεξεργασίας , δηλαδή οποιονδήποτε καθορίζει το σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας δεδομένων (περ. ζ '), β) τον εκτελούντα την επεξεργασία , δηλαδή οποιονδήποτε επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα για λογαριασμό υπεύθυνου επεξεργασίας (περ. η ') , γ) τον τρίτο, δηλαδή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή δημόσια αρχή ή

⁴⁶ Βλ. άρ. 8 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ε.Ε

⁴⁷ ΕισΕκθ επί άρ. 1 , ΚΝοΒ 1997 , σελ.504

οργανισμό -εκτός από το υποκείμενο των δεδομένων και τα προηγούμενα πρόσωπα - που ενεργεί υπό την άμεση εποπτεία ή για λογαριασμό του υπεύθυνου επεξεργασίας (περ. θ ') και τέλος , δ) τον αποδέκτη , δηλαδή το φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή δημόσια αρχή ή οργανισμό στον οποίο ανακοινώνονται ή μεταδίδονται τα δεδομένα , ανεξαρτήτως αν πρόκειται για τρίτο ή όχι⁴⁸ .

11.3 Πεδίο εφαρμογής

Το πρώτο βασικό στοιχείο που πρέπει αρχικά να αναφερθεί για το νόμο 2472/1997, είναι ότι περιέχει κοινές ρυθμίσεις τόσο για τον δημόσιο όσο και για τον ιδιωτικό τομέα.

Το άρθρο 3 § 1 του νόμου αναφέρει ότι οι διατάξεις του εφαρμόζονται στην αυτοπονημένη αλλά και στη μη αυτοπονημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα , τα οποία περιλαμβάνονται ή πρόκειται να περιληφθούν σε αρχείο. Ο νόμος , λοιπόν , ρυθμίζει την επεξεργασία δεδομένων τόσο με ηλεκτρονικά όσο και με συμβατικά μέσα , δηλαδή ρυθμίζει και τη "δια χειρός" επεξεργασία των δεδομένων. Σε αυτή την περίπτωση , αναμφίβολα , λήφθηκε υπόψη το γεγονός ότι σημαντικός αριθμός αρχείων στη χώρα μας , ιδίως στο δημόσιο τομέα , εξακολουθεί να τηρείται με παραδοσιακές μεθόδους.

Οι ρυθμίσεις του νόμου αφορούν τα φυσικά πρόσωπα όπως προκύπτει από τα άρ. 1, 2 περ. α ' , με συνέπεια να αποκλείονται τα νομικά πρόσωπα από το πεδίο εφαρμογής του. Δικαιολογητικός λόγος αυτού, είναι το γεγονός ότι η ρύθμιση της επεξεργασίας των δεδομένων που αφορούν τα νομικά πρόσωπα , πρέπει να γίνεται με βάση εντελώς διαφορετικές αρχές και κριτήρια . Ωστόσο, είναι απαραίτητο , να μνημονευθεί και η άποψη σύμφωνα με την οποία είναι σωστό να προστατεύονται με το νόμο και τα νομικά πρόσωπα , διότι υπάρχουν άξια προστασίας προσωπικά δεδομένα που δεν προϋποθέτουν ιδιότητες φυσικού προσώπου⁴⁹, αλλά και διότι , εν γένει , υποκείμενα των ατομικών δικαιωμάτων θεωρούνται και τα νομικά πρόσωπα , εκτός αν τα δικαιώματα προϋποθέτουν ιδιότητες φυσικού προσώπου.

Το άρθρο 3 § 3 αναφέρει ότι ο νόμος εφαρμόζεται σε κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων εφόσον αυτή εκτελείται είτε από υπεύθυνο επεξεργασίας ή εκτελούντα επεξεργασία , εγκατεστημένο στην Ελληνική Επικράτεια ή σε τόπο όπου εφαρμόζεται το ελληνικό δίκαιο είτε από υπεύθυνο επεξεργασίας μη εγκατεστημένο στην Ελλάδα , όταν η επεξεργασία αφορά υποκείμενα με εγκατάσταση στην Ελλάδα είτε , τέλος , από υπεύθυνο επεξεργασίας με εγκατάσταση σε χώρα που δεν είναι Κράτος - Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά τρίτης χώρας , όταν ο τελευταίος για τους σκοπούς επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προσφεύγει σε μέσα (αυτοματοποιημένα ή όχι) ευρισκόμενα στην Ελληνική Επικράτεια , εκτός εάν τα μέσα αυτά χρησιμοποιούνται μόνο με σκοπό τη διέλευση από την Ελλάδα.

---

⁴⁸ Πρβλ. και Αραβαντινό , Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή , σελ. 46 επ.

⁴⁹ βλ. Ιγγλεζάκης , Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα , 2003 , σελ. 51 επ.

Το άρθρο 4 είναι αφιερωμένο στη θέσπιση των χαρακτηριστικών, που πρέπει να παρουσιάζουν τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα προκειμένου να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας. Τα δεδομένα, λοιπόν, αυτά είναι επιτακτική ανάγκη να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίστανται θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών (άρ. 4 § 1 περ. α'). Επιπλέον, πρέπει να είναι συναφή, πρόσφορα, και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται, ενόψει των σκοπών της επεξεργασίας (περ. β'), καθιερώνοντας έτσι την αρχή της απαγόρευσης της σώρευσης πληροφοριών για μελλοντικές ανάγκες. Οι πληροφορίες χρειάζεται να είναι ακριβείς και εφόσον χρειάζεται να υποβάλλονται σε ενημέρωση (περ. γ'), ενώ τέλος πρέπει να διατηρούνται σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας των υποκειμένων μόνο κατά τη διάρκεια της περιόδου που απαιτείται, κατά την κρίση της Αρχής, για την πραγματοποίηση των σκοπών της συλλογής τους και της επεξεργασίας τους (περ. δ').

Οι ειδικές προϋποθέσεις για τη νομιμότητα της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων διαγράφονται στο άρθρο 5, το οποίο προβλέπει ότι *η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα επιτρέπεται μόνο όταν το υποκείμενο έχει δώσει τη συγκατάθεση του*. Η σημασία της συγκατάθεσης για την επεξεργασία δεδομένων είναι πολύ σπουδαία, καθώς αποτελεί και εκδήλωση του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού του ατόμου⁵⁰. Ο ορισμός που δίνεται στο άρθρο 2 περ. ια' είναι διαφωτιστικός καθώς ως συγκατάθεση νοείται "κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή και εν πλήρη επιγνώσει, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν". Από τον ορισμό που αναφέρθηκε προκύπτει ξεκάθαρα το γεγονός ότι δεν μπορεί να νοηθεί σιωπηρή ή τεκμαιρόμενη συγκατάθεση, αντίθετα θα πρέπει η συγκατάθεση να είναι απόλυτα σαφής. Η ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων περιλαμβάνει τον σκοπό επεξεργασίας, τα δεδομένα ή τις κατηγορίες δεδομένων που αφορά η επεξεργασία, τους αποδέκτες ή τις κατηγορίες αποδεκτών των προσωπικών δεδομένων καθώς και τα στοιχεία της ταυτότητας του υπεύθυνου επεξεργασίας και του τυχόν εκπροσώπου του. Η συγκατάθεση είναι ελεύθερα ανακλητή (άρ. 1 περ. ια') και μπορεί να ακυρωθεί αν αποδειχτεί ότι έχει αποσπαστεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή στα χρηστά ήθη (άρ. 7 § 2 α').

Οι λοιπές προϋποθέσεις νομιμότητας που μπορεί εναλλακτικά να συντρέχουν προκειμένου να είναι επιτρεπτή η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα παρατίθενται στη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 5 και είναι οι εξής:

- Η επεξεργασία να είναι αναγκαία για την εκτέλεση σύμβασης, στην οποία συμβαλλόμενο μέρος είναι υποκείμενο δεδομένων ή για τη λήψη μέτρων κατόπιν αιτήσεως του υποκειμένου κατά το προσυμβατικό στάδιο.
- Η επεξεργασία να είναι αναγκαία για τη εκπλήρωση υποχρέωσης του υπεύθυνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο.
- Η επεξεργασία να είναι αναγκαία για τη διαφύλαξη ζωτικού συμφέροντος του υποκειμένου, εάν αυτό τελεί σε φυσική ή νομική αδυναμία να δώσει τη συγκατάθεση του.

---

⁵⁰ Βλ. παραπάνω κεφ. 10

- Η επεξεργασία να είναι αναγκαία για την εκτέλεση έργου δημόσιου συμφέροντος ή έργου που εμπίπτει στην άσκηση δημόσιας εξουσίας και εκτελείται από δημόσια αρχή ή έχει ανατεθεί από αυτή , είτε στον υπεύθυνο επεξεργασίας είτε σε τρίτο , στον οποίο γνωστοποιούνται τα δεδομένα

- Η επεξεργασία να είναι απολύτως αναγκαία για την ικανοποίηση του έννομου συμφέροντος που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή ο τρίτος ή οι τρίτοι στους οποίους ανακοινώνονται τα δεδομένα και υπό τον όρο ότι τούτο υπερέχει προφανώς των δικαιωμάτων και συμφερόντων των προσώπων στα οποία αναφέρονται τα δεδομένα και δεν θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες αυτών.

Πέρα από τις προϋποθέσεις που αναφέρθηκαν ο ν. 2472/1997 προβλέπει ορισμένη διαδικασία εποπτείας και ελέγχου της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων , η οποία συνίσταται στην υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να γνωστοποιεί εγγράφως στην αρχή , τη σύσταση και λειτουργία αρχείου ή την έναρξη της επεξεργασίας . Ο νόμος καθιερώνει κατά βάση ένα σύστημα κατασταλτικού ελέγχου. Προληπτικός έλεγχος καθιερώνεται μόνο για ειδικές κατηγορίες επεξεργασίας όπου απαιτείται χορήγηση άδειας της αρχής για την επεξεργασία . Σκοπός της ρύθμισης αυτής είναι η δημιουργία ενός μητρώου Αρχείων και Επεξεργασίας που θα τηρείται στην αρχή προσιτό στον κάθε ενδιαφερόμενο. Επιπλέον, με αυτόν τρόπο μειώνεται η γραφειοκρατική επιβάρυνση της αρχής , αφού δεν εφαρμόζεται το σύστημα όπου απαιτείται παροχή άδειας της αρχής για κάθε αρχείο.

Όσον αφορά στα " ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα " , το άρ. 7 καθιερώνει ρητά την απαγόρευση επεξεργασίας τους. Κατ' εξαίρεση μόνο επιτρέπεται επεξεργασία *ύστερα από άδεια της αρχής* όταν συντρέχουν μια σειρά από ορισμένες προϋποθέσεις . Με το άρ. 7 Α καθιερώνεται απαλλαγή από την υποχρέωση λήψης άδειας από την αρχή , χωρίς αυτό να σημαίνει βέβαια ότι δεν πρέπει να τηρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις του νόμου. Δικαιολογητικός λόγος της ρύθμισης αυτής , είναι το γεγονός ότι οι κίνδυνοι των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναφέρονται σε αυτή τη διάταξη είναι μειωμένοι, είτε γιατί οι υπεύθυνοι επεξεργασίας υπόκεινται σε επαγγελματικό απόρρητο είτε γιατί πρόκειται για εξαίρεση που προβλέπεται στην οδηγία και δεν υλοποιήθηκε στο άρ. 7 του ν. 2472/1997. Ειδικότερα η απαλλαγή από την υποχρέωση λήψης άδειας της αρχής προβλέπεται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1. Επεξεργασία στον τομέα εργατικού δικαίου ή παροχής υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα
2. Επεξεργασία που αφορά πελάτες ή προμηθευτές
3. Επεξεργασία που αφορά σωματεία κ.λ.π.
4. Επεξεργασία στον τομέα της υγείας
5. Επεξεργασία από νομικούς

Επιπροσθέτως , το άρ. 7 Α προβλέπει ότι σε όλες τις παραπάνω περιπτώσεις ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπόκειται σε όλες τις υποχρεώσεις που προβλέπει ο ν. 2472/1997 και υποχρεούται να συμμορφώνεται με ειδικούς κανόνες επεξεργασίας που η αρχή εκδίδει σύμφωνα με το άρ. 5 § 3 του ίδιου νόμου. Καθίσταται δηλαδή σαφές ότι η διάταξη του άρ. 7 Α ρυθμίζει αποκλειστικά και μόνο την απαλλαγή από την υποχρέωση λήψης άδειας και δεν έχει άλλες συνέπειες.

Στα άρ. 8 και 9 ο νόμος ρυθμίζει δύο ειδικές κατηγορίες επεξεργασίας δεδομένων , τη διασύνδεση αρχείων και τη διασυνοριακή ροή δεδομένων ,

ενώ στο άρ. 10 τίθεται μια ακόμα προϋπόθεση για τη νόμιμη επεξεργασία δεδομένων , η λήψη μέτρων για το απόρρητο και την ασφάλεια της επεξεργασίας. Στη συνέχεια στα άρ. 11-14 προβλέπονται τα δικαιώματα του υποκειμένου της επεξεργασίας που αποτελούν ταυτόχρονα και κύρια μέσα προστασίας του προσώπου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων , τα οποία είναι : α) Δικαίωμα ενημέρωσης (άρ. 11) , β) Δικαίωμα πρόσβασης (άρ. 12) , γ) Δικαίωμα αντίρρησης (άρ. 13) , δ) Δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας .

Τέλος , τα αρ, 15 επ. αναφέρονται λεπτομερώς στην "Αρχή Προσωπικών Δεδομένων " , σκοπός της οποίας είναι η εποπτεία της εφαρμογής του νόμου και των άλλων ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και η ενάσκηση των αρμοδιοτήτων που της ανατίθενται κάθε φορά (άρ. 15 § 1). Πρόκειται για μια ανεξάρτητη δημόσια αρχή , η οποία ολοκληρώνει το σύστημα προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

12 Άρθρο 5 παρ.3 ΚωδΔιαδ και Ν. 2472/1997. Το ζήτημα του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου.

Το τελευταίο κεφάλαιο πραγματεύεται τη σχέση μεταξύ του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα και του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Με μια προσεκτική μελέτη των βασικών νομοθετημάτων που κατοχυρώνουν τα δύο έννομα αγαθά, διαπιστώνουμε ότι το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων δε βρίσκει την απόλυτη κατοχύρωση του στο ελληνικό δίκαιο αλλά "απειλείται" από το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων⁵¹. Έτσι, η διοίκηση μπορεί υπό προϋποθέσεις να αρνηθεί την ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης στα έγγραφα με την επίκληση της συνταγματικής επιταγής της προστασίας των προσωπικών δεδομένων και της συναφούς νομοθεσίας (Ν.2472/1997). Μάλιστα η Διοίκηση σε πολλές περιπτώσεις βρίσκει την προστασία των προσωπικών δεδομένων ένα «βολικό» και συνταγματικής ισχύος επιχειρήμα⁵², προκειμένου να προσδώσει νομιμοφανή βάση σε καταστάσεις αδιαφάνειας και να επαναφέρει το προνόμιο της μυστικής δράσης που της αφήρεσε σταδιακά η έννομη τάξη. Το πρόβλημα καθίσταται ακόμη εντονότερο, αν αναλογιστεί κανείς ότι τα περισσότερα διοικητικά έγγραφα περιέχουν και προσωπικά δεδομένα, με την εξαίρεση ορισμένων εγγράφων

⁵¹ Βλαχόπουλος Σπυρίδων, «Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων», εκδ. Σάκκουλα , Αθήνα 2007, σελ. 92 επ.

⁵² Για παραδείγματα καταχρηστικής επίκλησης της προστασίας προσωπικών δεδομένων βλ. τις σχετικές εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη (www.synigoros.gr) αλλά και Αλιβιζάτου Ν., in: Ελληνικά Αρχαιακή Εταιρία, 2002, σελ.29.Ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η διαπίστωση του ΣτΠ (Κύκλος Δικαιωμάτων του Ανθρώπου), Ετήσια Έκθεση 2005, σελ.73, σύμφωνα με την οποία οι περιπτώσεις αδικαιολόγητης άρνησης πρόσβασης σε δημόσια έγγραφα εντοπίζονται κυρίως σε « Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου που απολαύουν υψηλού κοινωνικού και επιστημονικού κύρους και διοικούνται από αιρετά όργανα (πανεπιστήμια, δικηγορικοί σύλλογοι) ή απολαύουν θεσμικής ανεξαρτησίας (ρυθμιστικές αρχές)».

γενικού περιεχομένου, όπως αυτών που παρέχουν πληροφορίες για νομοθετικές διατάξεις χωρίς σύνδεση με συγκεκριμένα πρόσωπα. Ύστερα από τις προηγηθείσες αναπτύξεις που αφορούν την κατοχύρωση του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα και της προστασίας των προσωπικών δεδομένων στην ελληνική έννομη τάξη, προκύπτει το ζήτημα του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου δεδομένου ότι οι διατάξεις του άρθρου 5 παρ.3 ΚωδΔιοικΔιαδ και του ν.2472/1997 περιέχουν αποκλίνουσες μεταξύ τους ρυθμίσεις.

Η κύρια προβληματική εντοπίζεται στο δυαδισμό, ο οποίος χαρακτηρίζει την ελληνική έννομη τάξη όσον αφορά την πρόσβαση των πολιτών στην πληροφόρηση. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει ένας ενιαίος νόμος, αλλά αντιθέτως δύο βασικά νομοθετήματα που ρυθμίζουν την πρόσβαση των πολιτών στα διοικητικά έγγραφα. Από τη μία, το άρθρο 5 ΚΔΔιαδ που καθιερώνει το δικαίωμα πρόσβασης με τους ειδικότερους όρους και τις εξαιρέσεις που αυτό καθιερώνει και, από την άλλη, ο ν.2472/1997 για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο οποίος εφαρμόζεται και στη δημόσια διοίκηση (άρθρο 2 περ.δ' και ζ' του ν.2472/1997) και ο οποίος ρυθμίζει την πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα υπό διαφορετικούς όρους και προϋποθέσεις απ' ό,τι το άρθρο 5 του ΚωδΔιοικΔιαδ.

Το ερώτημα που ανακύπτει είναι το εξής: Τι θα πρέπει να αποφασίσει μια διοικητική αρχή, όταν ένας πολίτης ζητάει από αυτήν τη χορήγηση εγγράφου που περιέχει προσωπικά δεδομένα τρίτου προσώπου; Θα πρέπει να στηριχθεί στο άρθρο 5 παρ.3 ΚΔΔιαδ και να εξετάσει αν τα προσωπικά δεδομένα του τρίτου προσώπου αφορούν την ιδιωτική ή οικογενειακή του ζωή ή συνδέονται με απόρρητο (πχ. ιατρικό, φορολογικό, ταχυδρομικό, τραπεζικό, εμπορικό και βιομηχανικό), αρνούμενη σε αυτές τις περιπτώσεις την πρόσβαση και ικανοποιώντας το αίτημα πρόσβασης σε όλες τις υπόλοιπες, χωρίς καν να χρειάζεται να ενημερωθεί το πρόσωπο του οποίου τα προσωπικά δεδομένα ανακοινώνονται; Ή θα πρέπει, αντιθέτως να εφαρμόσει τον Ν.2472/1997, να διακρίνει μεταξύ «ευαίσθητων» και «μη ευαίσθητων» προσωπικών δεδομένων και στην πρώτη περίπτωση να παραπέμψει το θέμα στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα που θα πρέπει να ικανοποιήσει το σχετικό αίτημα μόνο αν ο αιτών το έγγραφο είναι δημοσιογράφος και πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις του «δημοσιογραφικού» προνομίου» ή η γνώση του εγγράφου «είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση του δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου» (άρθρα 7 παρ.2 περ.γ' και ζ'ν.2472/1997), στη δε δεύτερη περίπτωση (μη ευαίσθητα δεδομένα) να αποφασίσει η ίδια η διοικητική αρχή βάσει της ρήτρας στάθμισης του άρθρου 5 παρ.2 περ. ε' του Ν.2472/1997 και, σε περίπτωση που η στάθμιση καταλήξει υπέρ του αιτήματος πληροφόρησης, να χορηγήσει το αιτούμενο έγγραφο ύστερα από προηγούμενη ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων⁵³;

Το ερώτημα περί του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου και των ουσιαστικών προϋποθέσεων χορήγησης διοικητικών εγγράφων με

⁵³ Πώς θα αποφασίσει λχ. η διοίκηση όταν ο διοικούμενος ζητάει για δικαστική χρήση από τον Ιατρικό σύλλογο στοιχεία που αφορούν τη συνεργασία ιατρών με ιδιωτικά διαγνωστικά κέντρα (ΑρχΠροστΔεδΠροσΧαρ 32/2005); Βλ. και άλλες περιπτώσεις όπου απαντάται «αμηχανία» για τη σχέση των μελετώμενων έννομων αγαθών πχ.ΝΣΚ370/2002, ΝΣΚ 16/2003, ΝΣΚ 94/2001.

προσωπικά δεδομένα τρίτων προσώπων καθίσταται ακόμα πιο επιτακτικό, αν αναλογισθεί κανείς την εξαιρετικά αυστηρή διάταξη του άρθρου 22 παρ.4 του Ν.2472/1997, η οποία προβλέπει ότι όποιος χωρίς δικαίωμα λαμβάνει γνώση προσωπικών δεδομένων ή τα μεταδίδει, ανακοινώνει ή τα καθιστά προσιτά σε μη δικαιούμενα πρόσωπα, τιμωρείται με φυλάκιση και χρηματική ποινή και, αν πρόκειται για ευαίσθητα δεδομένα, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή ενός έως δέκα εκατομμυρίων δραχμών (αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα από άλλη διάταξη), ενώ αν οι ως άνω πράξεις τελέστηκαν από αμέλεια, επιβάλλεται φυλάκιση έως τριών ετών και χρηματική ποινή (άρθρο 22 παρ.8 του ν.2472/1997).Υπό τα δεδομένα αυτά και ελλείψει ειδικών και σαφών νομοθετικών ρυθμίσεων όσον αφορά την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα με προσωπικά δεδομένα τρίτων προσώπων, είναι εύλογο για τους δημοσίους υπαλλήλους των διοικητικών αρχών να μη χορηγούν τέτοια διοικητικά έγγραφα χωρίς προηγούμενη γνωμοδότηση του ΝΣΚ ή της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, αφαιρώντας έτσι από το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα ένα από τα πιο δραστικά του στοιχεία, ήτοι την ικανοποίηση του εντός σύντομου χρονικού διαστήματος (είκοσι ημέρες κατ' άρθρο 5 παρ.6 ΚΔΔιαδ και εξήντα ημέρες κατ' ανώτερο όριο κατ' άρθρο 10 παρ.3 Σ). Όσο όμως ο δημόσιος υπάλληλος κινδυνεύει από την παράνομη χορήγηση διοικητικών εγγράφων με προσωπικά δεδομένα τρίτων προσώπων ,άλλο τόσο κινδυνεύει από την παράνομη άρνηση χορήγησης των ίδιων εγγράφων, αφού η άρνηση παροχής πληροφόρησης στους πολίτες προβλέπεται ρητώς ως πειθαρχικό παράπτωμα στο άρθρο 107 παρ.1 περ.κβ' του νέου ΥΚ (ν.3528/2007).

13 Η επίλυση της «σύγκρουσης»: η αποκλειστική εφαρμογή του ενός εκ των δύο νομοθετημάτων, η λύση της αμοιβαίας ικανοποίησης και η μέθοδος της ad hoc στάθμισης

Στο ερώτημα που τίθεται σχετικά με το ποιές είναι οι εφαρμοστέες διατάξεις στην περίπτωση πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα με προσωπικά δεδομένα τρίτων προσώπων, κατ' αρχήν μπορεί να υποστηριχθεί η αποκλειστική εφαρμογή ενός εκ των δύο νομοθετημάτων (σύμφωνα με τις θέσεις της ΑρχΠροστΔεδΠροσΧαρ και του ΝΣΚ που σε άλλες αποφάσεις ή γνωμοδοτήσεις τους αντίστοιχα εφαρμόζουν αποκλειστικά το άρθρο 5ΚΔΔιαδ και σε άλλες το Ν.2472/1997). Πράγματι ο κοινός νομοθέτης θέτει τις κατευθυντήριες αρχές για την επίλυση της σύγκρουσης της προστασίας προσωπικών δεδομένων με άλλα συνταγματικά αγαθά στον νόμο 2472/1997, εισάγοντας περιορισμούς από το δικαίωμα πρόσβασης, όπου αυτό δικαιολογείται ιδίως βάσει της αρχής της αναλογικότητας. Έτσι, προβλέπει την απαγόρευση συλλογής και επεξεργασίας των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων και την κατ' εξαίρεση χορήγηση άδειας εκ μέρους της αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα για τη συλλογή και

επεξεργασία τέτοιων δεδομένων⁵⁴. Άλλωστε, όπως ελέχθη παραπάνω «παρ' όλο που σημείο αναφοράς των ρυθμίσεων του δικαίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι οι πληροφορίες προσωπικού χαρακτήρα, οι κίνδυνοι στους οποίους αναφέρονται οι νομικές ρυθμίσεις αφορούν ουσιαστικά την προστασία της προσωπικότητας του ατόμου και ειδικότερα *το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής ζωής, τη σφαίρα του απορρήτου και το γενικότερο δικαίωμα ανάπτυξης της προσωπικότητάς του*». Συνεπώς, η σύγκρουση των δύο δικαιωμάτων επιλύεται ικανοποιητικά με την κείμενη νομοθεσία και το θέμα εφαρμοστέου κανόνα είναι κενό γράμμα.

Σύμφωνα με την αντίθετη κρατούσα άποψη, οι θέσεις περί αποκλειστικής εφαρμογής του ενός εκ των δύο νομοθετημάτων δε μπορούν να υιοθετηθούν γιατί προσκρούουν στο ότι τα δύο νομοθετήματα περιέχουν ορισμένες αντισυνταγματικές διατάξεις επίλυσης της σύγκρουσης. Τούτο ισχύει για το απόλυτο προβάδισμα των προσωπικών δεδομένων στις περιπτώσεις της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και των απορρήτων της κείμενης νομοθεσίας όσο και για το αντίστροφο προβάδισμα της πρόσβασης στα έγγραφα σε όλες τις άλλες περιπτώσεις. **Η τυπική ισοδυναμία των συνταγματικών διατάξεων και η αρχή της πρακτικής εναρμόνισης** τους απαγορεύουν τη θέσπιση απόλυτων « τομεακών» προβαδισμάτων για κατηγορίες συνταγματικών συγκρούσεων⁵⁵.

Για τους λόγους αυτούς, δε μπορεί να εφαρμοστεί αποκλειστικά και εξ ολοκλήρου κανένα από τα δύο νομοθετήματα και απαραίτητο είναι να εξεταστεί αν υπάρχουν τρόποι αμοιβαίας υποχώρησης και ικανοποίησης των δύο δικαιωμάτων, έτσι ώστε να ικανοποιούνται ταυτόχρονα και τα δύο έννομα αγαθά χωρίς να υποχωρεί ολοκληρωτικά το ένα αντί του άλλου ούτε και στη συγκεκριμένη περίπτωση σύγκρουσης⁵⁶. Η διερεύνηση της δυνατότητας αυτής αποτελεί συγκεκριμενοποίηση της **αρχής της αναλογικότητας**, η οποία διαδραματίζει έναν κεντρικό ρόλο στο δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η αμοιβαία ικανοποίηση των συγκρουόμενων έννομων αγαθών μπορεί να προσλάβει τις ακόλουθες μορφές: την ανωνυμοποίηση, τη χορήγηση μερικής πρόσβασης σε μέρος του εγγράφου ή σε ορισμένα από τα αιτούμενα έγγραφα, την απάλειψη των προσωπικών δεδομένων από το χορηγούμενο έγγραφο και την παροχή πληροφόρησης εκ μέρους της Διοίκησης χωρίς αναφορά στα προσωπικά δεδομένα.

Στις περιπτώσεις όπου δεν είναι δυνατή η αμοιβαία υποχώρηση και ικανοποίηση των αντιτιθέμενων έννομων αγαθών, καθίσταται αναπόφευκτη η συνδυαστική τους εφαρμογή υπό την έννοια της διενέργειας μιας στάθμισης μεταξύ του δικαιώματος πρόσβασης στα έγγραφα και του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων στη κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, στο πλαίσιο της οποίας θα ληφθούν υπόψη και οι αξιολογήσεις του κοινού νομοθέτη για αυξημένη προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, των απορρήτων της κείμενης νομοθεσίας και των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Οι τελευταίες αυτές κατηγορίες δεδομένων εισέρχονται έτσι με ένα καταρχήν προβάδισμα στη διαδικασία της στάθμισης,

⁵⁴ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα- Ειδικό μέρος. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ.ΙΙΙ,ΗΜ.Β', Αθήνα 2005, σελ.154

⁵⁵ Βλαχόπουλος Σπυρίδων, «Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σελ.422 επ.

⁵⁶ Βλαχόπουλος Σπυρίδων, ό.π. σελ 424

το οποίο, όμως, μπορεί να αναιρεθεί στην κάθε συγκεκριμένη περίπτωση εάν προκύψει ότι υπερέχει προδήλως το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα. Όσον αφορά τις διαδικαστικές προϋποθέσεις, ισχύει η υποχρέωση προηγούμενης ενημέρωσης του υποκειμένου (αφού έτσι προστατεύονται τα δικαιώματα του χωρίς να κωλύεται υπέρμετρα το δικαίωμα πρόσβασης), ενώ η προηγούμενη άδεια της ΑρχΠροστΔεδΠροσχΧαρ πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν απαιτείται όταν αναιρεί την αποτελεσματικότητα του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα (πχ. όταν απαιτείται η άμεση πρόσβαση στο διοικητικό έγγραφο για την προάσπιση έννομου συμφέροντος ενώπιον δικαστηρίου).

Αν και η στάθμιση προκρίνεται ως η δικαιότερη λύση από πλήθος νομικών επιστημόνων, νομοθεσιών και δικαστηρίων⁵⁷ στη συγκεκριμένη περίπτωση «σύγκρουσης» έννομων αγαθών, το ζητούμενο είναι η εύρεση πρόσφορων και γενικά αποδεκτών κριτηρίων⁵⁸ για τη διενέργεια της, έτσι ώστε να μην καταλήξει σε μια αυθαίρετη και δικαστικά μη ελέγξιμη μέθοδο. Δεσπανάζονται πάντως οι περιπτώσεις όπου η θεωρία και η νομολογία καταφεύγουν στη λύση της *in concreto* στάθμισης χωρίς να αναζητηθούν και τα κριτήρια της. Από την άποψη αυτή, εμφανίζεται δικαιολογημένη η αυξανόμενη κριτική στη μέθοδο αυτή επίλυσης συνταγματικών συγκρούσεων. Σύμφωνα με αυτήν, η μέθοδος της στάθμισης των συμφερόντων εντοπίζει τις αντιθέσεις, δε στρέφεται όμως προς τον εντοπισμό της ενότητας, προς τη σύνθεση τους, αλλά προς την προτίμηση του ενός ή του άλλου μέρους της διαφοράς, προτίμηση, η οποία, όσο και να εξαρτάται από «αντικειμενικά» κριτήρια, δε μπορεί να απαλλαγεί από υποκειμενικά στοιχεία και κρίσεις του εκάστοτε εφαρμοστή του δικαίου⁵⁹. Η στάθμιση των συμφερόντων παρέχει μεγάλη εξουσία στον δικαστή και προϋποθέτει ανισότητα αγαθών, η οποία όμως δε μπορεί να υποστηριχθεί λόγω της τυπικής ισοδυναμίας των συνταγματικών διατάξεων.

---

⁵⁷ Βλ.λχ. το άρθρο 5 παρ.1 του γερμανικού ομοσπονδιακού νόμου για την ελευθερία της πληροφόρησης του έτους 2005 σύμφωνα με το οποίο η πρόσβαση σε διοικητικά έγγραφα με προσωπικά δεδομένα τρίτων προσώπων επιτρέπεται μόνο όταν το δικαίωμα πληροφόρησης του αιτούντος **υπερτερεί** του άξιου προστασίας συμφέροντος του υποκειμένου για αποκλεισμό της πληροφόρησης.

⁵⁸ Πχ. Η διάκριση μεταξύ προσώπων που συμμετέχουν στον πολιτειακό και πολιτικό βίο της Χώρας και τρίτων προσώπων: τα δικαιώματα των πρώτων μπορούν να υποστούν ευρύτερους περιορισμούς σε σύγκριση με τα αντίστοιχα δικαιώματα των λοιπών προσώπων.

⁵⁹ Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά δικαιώματα- Γενικό μέρος, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 2005, σελ.248 επ.

14 Επίλογος- Συμπέρασμα

Ο κοινός νομοθέτης, κάνοντας χρήση της εξουσιοδότησης που του παρείχε ο συντακτικός νομοθέτης και υπό την επίδραση της αντίστοιχης ευρωπαϊκής και διεθνούς εξέλιξης στις σχέσεις Κράτους-Πολίτη, καθιέρωσε ρητώς, το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων με το άρθρο 16 του ν.1599/1986. Επακολούθησε το άρθρο 5 του ν.2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας) το οποίο επανέλαβε με ορισμένες διαφοροποιήσεις τη ρύθμιση του άρθρου 16 του ν.1599/1986, αλλά και άλλες διατάξεις σχετικά με την πρόσβαση των πολιτών στα διοικητικά έγγραφα σε ειδικότερους τομείς της διοικητικής δράσης, με χαρακτηριστικότερη περίπτωση την πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες βάσει της ομώνυμης κοινοτικής Οδηγίας. Η κρίσιμη όμως τομή επήλθε με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 και την προσθήκη της νέας παρ.3 του άρθρου 10 Σ, η οποία αποτελεί συνέχεια και συνέπεια, σε ό,τι αφορά ειδικότερα την πληροφόρηση του διοικουμένου από την κρατική εξουσία, του γενικότερου δικαιώματος στην πληροφόρηση (άρθρο 5^Α Σ). Παρά την υπερνομοθετική του ισχύ, το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα «απειλείται» από το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων(άρθρο 9^α Σ) και συγκεκριμένα από την καταχρηστική επίκληση των προσωπικών δεδομένων, ως πρόσχημα της Διοίκησης για να διατηρήσει την απειλούμενη μυστικότητα της. Η «σύγκρουση» των αντιτιθέμενων εννόμων αγαθών οφείλεται στον δυαδισμό της ελληνικής έννομης τάξης, υπό την έννοια ότι δεν ισχύει ένας ενιαίος νόμος περί πληροφόρησης αλλά ξεχωριστά νομοθετήματα με αντικρουόμενες ρυθμίσεις στο σημείο τομής τους. Η λύση που προκρίνεται στην παρούσα εργασία είναι, αν και αμφισβητείται η επιστημονικότητα της, η ad hoc στάθμιση μεταξύ των αντιτιθέμενων εννόμων αγαθών, αφού προηγουμένως έχει διερευνηθεί η δυνατότητα επίλυσης με αμοιβαία υποχώρηση και ικανοποίηση της πρόσβασης στα έγγραφα και της προστασίας προσωπικών δεδομένων.

15 Περίληψη στην ελληνική

Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα είναι κεφαλαιώδους σημασίας ως μοχλός διαφάνειας της κρατικής δράσης. Διαθέτει υπερνομοθετική ισχύ, όχι μόνο λόγω της συνταγματικής του θεμελίωσης, αλλά και λόγω της θεμελίωσης του στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο. Σκοπός του νομοθέτη είναι η επίτευξη της μέγιστης διαφάνειας της κρατικής δράσης, όπως απαιτεί η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Κατοχυρώνεται με το άρθρο 16 του ν. 1599/86 και είναι ιδιαίτερα σημαντική η σχέση του άρθρου αυτού με το ν. 2690/99 και πιο συγκεκριμένα με το άρθρο 5 που επιγράφεται « Πρόσβαση στα έγγραφα ». Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα δεν είναι απεριόριστο. Εξαιρέσεις από το δικαίωμα προβλέπονται στο άρθρο 16 του ν.1599/86, όπου η πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα περιορίζεται χάριν της προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής τρίτων. Στο σημείο αυτό ανακύπτει το ζήτημα προστασίας προσωπικών δεδομένων που ρυθμίζεται από τον ν.2472/1997.Ρόλο εγγυητή της προστασίας των προσωπικών δεδομένων διαδραματίζει η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

16 Summary

The right of knowledge of administrative documents is a right of great importance as lever of transparency of administrative action. It has overlegislative force, not only because of his constitutional foundation, but also because of its foundation in the European Community law. The aim of legislator is the achievement of much transparency of the activities of administrative organs, as requires the principle of popular sovereignty. It is possessed with the article 16 of law 1599/86 and there is a really important relation of this article with the law 2690/99 and more specifically with the article 5 that is registered "Access in the documents". The right of access in the administrative documents is not unlimited. Exceptions from the right are forecasted in article 16 of law1599/86, where the access in the administrative documents is limited when they are related to the private and familial life of third person. In this point emerges the question of protection of personal data that is regulated by the law 2472/1997. The Authority of protection of personal data plays the role of guarantor of protection of personal data.

Key-words: administrative documents, personal data

17 Βιβλιογραφία

- Αλιβιζάτος Ν., Ελληνική Αρχειακή Εταιρία, 2002
- Αραβαντινός Β., Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997
- Βενιζέλος Ε., Το αναθεωρητικό κεκτημένο : το συνταγματικό φαινόμενο στον 21ο αιώνα και η εισφορά της αναθεώρησης του 2001, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002
- Βλαχόπουλος Σ., «Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2007
- Γλαράκη Μ., Οι περιορισμοί για λόγους δημοσίου συμφέροντος του δικαιώματος πρόσβασης στα κοινοτικά έγγραφα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Γλυκοφρύδης Ν.: Η συνταγματική αρχή της φανεράς δράσεως των οργάνων του Κράτους, ΕΔΔΔ 1959
- Δαγτόγλου Π.Δ., «Ατομικά δικαιώματα», εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1991
- Δαγτόγλου Π.Δ., Γενικό διοικητικό δίκαιο, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2004
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά δικαιώματα- Γενικό μέρος, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 2005
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα- Ειδικό μέρος. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ. ΙΙΙ, ΗΜ. Β', Αθήνα 2005
- Ζιάμος Γ./ Παναγιωτόπουλος Π./ Ρουμελιώτου Β., Περιβαλλοντική πληροφόρηση και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003
- Ιγγλεζάκης Ι., Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2004
- Καραμιχαλέλη Α: "Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης σχετικές με το Διοικητικό Δίκαιο και τη Διοικητική Δικονομία», Διδικ 1996
- Κασιμάτης, Συνταγματικό δίκαιο ΙΙ : οι λειτουργίες του κράτους : πανεπιστημιακές παραδόσεις, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή
- Λαζαράτος Π., Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία, Δίκη 1994

Λουκέρης Γ. , Εναρμόνιση του δικαίου της προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ΝοΒ 1997

Μάνεσης Α., Συνταγματικό Δίκαιο Ι, εκδ.Σάκκουλα,. Θεσσαλονίκη 1980

Μαυριάς Κ. , Συνταγματικό Δίκαιο, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004

Παπαδόπουλος Ν. , Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων , Διοικητική Δίκη , 1996

Παυλόπουλος Π, Εγγυήσεις του δικαιώματος δικαστικής προστασίας στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο, Συμβολή στην έρευνα άσκησης των θεμελιωδών δικαιωμάτων στα πλαίσια της ευρωπαϊκής κοινοτικής έννομης τάξης, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 1993

Σκουρής Β., Διοικητικό Δίκαιο Ι, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα 1991

Σπηλιωτόπουλος Ε., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή (1996)

Στασινόπουλος Μ, Το δικαίωμα υπεράσπισης ενώπιον των διοικητικών αρχών, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα 1974

Τάχος Α.- Κουτούπα Λ., Η πρόσβαση στα διοικητικά στοιχεία κατά τη γαλλική νομολογία, ΕΔΔΔ 1990

Τσάτσος Δ.Θ : Συνταγματικό δίκαιο Β', Οργάνωση και Λειτουργία της Πολιτείας, εκδ.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1992

Χρυσογόνος Κ.Χ. , Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, εκδ.Σάκκουλα. Αθήνα-Κομοτηνή 1998

Ιστοσελίδα στο διαδίκτυο: Κέντρο συνταγματικών ερευνών (www.law.uoa.gr/~adimitrop)

18 Συντομογραφίες και Λήμματα

A) Συντομογραφίες

ΑΠ, Άρειος Πάγος

Άρ. , άρθρο

ΑΚ , Αστικός Κώδικας

Βλ. , βλέπε

Ε. Ε. , Ευρωπαϊκή Ένωση

επ. , επόμενα

ν. / Ν., νόμος

ΝοΒ , Νομικό Βήμα

ν. π. , νομικό πρόσωπο

ν.π.δ.δ. , νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου

ν.π.ι.δ. , νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου

ό.π. , όπως παραπάνω

π.δ. , προεδρικό διάταγμα

πρβλ. , παράβαλε

Σ / Συντ, Σύνταγμα

ΣΤΕ , Συμβούλιο της Επικρατείας

ΚωδΔιοικΔιαδ/ ΚωδΔΔιαδ, Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας

ΕΣΔΑ, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ε δ., εδάφιο

κλπ., και τα λοιπά

ΣτΠ, Συνήγορος του Πολίτη

ΔιοικΕφΘεσς, Διοικητικό Εφετείο Θεσσαλονίκης

ΓνΝΣΚ, γνωμοδότηση Νομικού Συμβουλίου του κράτους

ΕισΕκθ, Εισηγητική Έκθεση

ΑρχΠροστΔεδΠροσΧαρ, Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

B) Λήμματα

γνώση διοικητικών εγγράφων

προσωπικά δεδομένα

19 Νομοθεσία

1. Ν 1599/1986
2. Ν 2690/1999, Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας
3. ΚΥΑ 77921/1440/1995 (ΦΕΚ 795 Β'), Πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες
4. Ν 2472/1997, Προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

20 Νομολογία

- ΣτΕ 1397/1993 (αίτηση ακύρωσης ανώνυμης εμπορικής εταιρίας)
ΣτΕ 3943/1995 (αίτηση ακύρωσης ενός σωματείου και δύο μη κερδοσκοπικών εταιριών)
ΑΠ 1/2005 (έννοια του διοικητικού εγγράφου)
ΣτΕ 2139/93 (υπόθεση Μαγκάκη – ατομικοί φάκελοι πολιτικών φρονημάτων)
ΣτΕ 644/1990 (άρνηση χορήγησης φωτοαντιγράφου δοκιμίου εξετάσεων στο μάθημα της Εκθέσεως)
ΣτΕ 527/1991 (άρνηση χορήγησης εγγράφων από πειθαρχικό φάκελο κατά υπαλλήλου)
ΣτΕ 2158/1991 (αίτηση πολιτικού για μη καταστροφή ατομικού φακέλου)
ΣτΕ 1400/1992 (αίτηση υποψήφιου φοιτητή για πρόσβαση στα γραπτά δοκίμια εξετάσεων για εισαγωγή στα ΑΕΙ)
ΣτΕ 1397/1993 (άρνηση Ταμείου Εθνικής Οδοποιίας για χορήγηση αντιγράφου της σύμβασης εκμίσθωσης)
ΣτΕ 3137 / 1995 (άρνηση αστυνομικού να χορηγήσει υπεύθυνη δήλωση της εκμισθώτριας μπαρ)